

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова Факультет економіки моря

Кафедра фінансів

«Допущений до захисту»
Завідувач кафедри фінансів
_____ **Георгій РОГОВ**
«__» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
на тему: **Вдосконалення процесу формування та використання
оборотних коштів на підприємстві**

Виконав студент 4441 групи
_____ **Гужуєнко Н.С.**
(підпис) (П.І.Б.)

Керівник роботи
к.е.н.,
професор
(посада, науковий ступень, вчене звання)
_____ **Карась П.М.**
(підпис) (П.І.Б.)

Миколаїв -2023 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра фінансів

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

доцент, к.е.н. Пащенко О.В.

(підпис)

«___» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту _____ Гужиєнко Нікіті Сергійовичу _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Вдосконалення процесу формування та використання оборотних коштів на підприємстві

Керівник роботи к.е.н., професор Карась П.М.

Затверджені наказом ректора № 328-уч від “12” квітня 2023 року

2. Термін подачі роботи 12 червня 2023 року

3. Вихідні дані до роботи Нормативно-правові та законодавчі акти України, Спеціальна фахова література, монографії, підручники, наукові публікації, інтернет ресурси з досліджуваної проблеми.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) підприємства. Теоретичні аспекти формування і використання оборотних фондів Дослідження складу та використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер». Напрями удосконалення формування та підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

5. Перелік презентаційних матеріалів Складові оборотних коштів підприємства. Принципи організації оборотних коштів підприємства. Джерела формування оборотних засобів підприємства. Видова характеристика факторів впливу на використання оборотних коштів підприємства. Принципи формування системи управління оборотними коштами підприємства Складові системи управління оборотними коштами ТОВ «Юпітер» за їх елементами

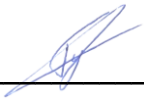
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
IV	Мозговий А.М.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Ном ер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення керівника роботи та узгодження теми	6.02.-10.02.23	
2	Складання змісту та узгодження з керівником	13.02.-24.02.23	
3	Вивчення літературних джерел	13.02.-24.02.23	
4	Збір та систематизація інформації за темою роботи	27.02.-10.03.23	
5	Розробка теоретичного розділу	13.03.-25.03.23	
6	Розробка аналітичного розділу	3.04.-30.04.23	
7	Розробка проектного розділу	05.04.-28.05.23	
8	Розробка спеціального розділу	5.04.-28.05.23	
9	Розробка вступу, висновків, списку джерел	28.05.-04.06.23	
10	Розробка презентації та доповіді	2.06.-14.06.23	

Студент
(підпис)

Гужиснко Н.С.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи
(підпис)

к.е.н., професор Карась П.М.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Сутність, склад оборотних коштів та їх значення.....	8
1.2 Джерела формування оборотних коштів підприємства.....	15
1.3 Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства.....	21
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ТОВ «ЮПІТЕР».....	27
2.1 Загальна характеристика ТОВ «Юпітер»	27
2.2 Оцінка складу та структури оборотних коштів підприємства.....	30
2.3 Аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства.....	34
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	40
3.1 Внутрішні резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер».....	40
3.2 Удосконалення системи управління оборотними коштами підприємства.....	44
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ.....	52
4.1 Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів виробництва, аналіз умов праці й характеристика шкідливих і небезпечних факторів на підприємстві	52
4.2 Аналіз матеріального збитку від виробничого травматизму. Витрати на заходи щодо охорони праці.....	57
4.3 Гігієна праці та виробнича санітарія, організація раціонального освітлення робочих місць на підприємстві.....	59

4.4 Протипожежний захист	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

В сучасних умовах переходу економіки до ринкових відносин діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження та ефективного використання прибутку підприємства. Одним із факторів, які впливають на результативність діяльності підприємства є стан та рівень ефективності використання оборотних коштів. Оборотні кошти є матеріальною основою виробництва, які забезпечують виробничий процес необхідними матеріальними і фінансовими ресурсами. Ефективність їх використання безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства.

Проте, в складних умовах воєнного стану в Україні діяльність багатьох підприємств характеризується нестачею коштів, що призводить до розбалансування руху матеріальних і фінансових ресурсів, недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень під час здійснення виробничо-господарської, комерційної, інвестиційної діяльності. Все це зумовлює підвищення значної уваги до питань раціонального формування та ефективного використання оборотних коштів підприємств.

Великий внесок у дослідження економічної сутності та формування оборотних коштів зробили відомі вітчизняні та зарубіжні науковці: Ф. Кене, А. Маршал, А. Сміт, С. Фішер, Джеймс Ван Хорн, Й. Шумпетер, М. Білик, Є. Брігхем, А. Золотарьов, І. Зятковський, А. Поддєрьогін, Р. Радіонов, Л. Роштейн, Р. Слав'юк, Р. Сорока, Є.О. Терещенко, В. Ковальов, І. Бланк, В.В. Бочаров, А.М. Павліковський, В.В. Сопко, А.М. Кінг, С.Б. Барнгольц, Р.Н. Холт та інші. Незважаючи на те, що питання формування та управління використанням оборотних коштів розглядають багато наукових праць, проблеми оцінки і підвищення ефективності використання оборотних коштів окремих суб'єктів господарювання заслуговують подальших досліджень, що й обумовлює актуальність цієї кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і практичних основ оборотних коштів промислового підприємства та визначення напрямів підвищення ефективності їх використання в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд наступних завдань:

- дослідити сутність оборотних коштів та їх роль в діяльності підприємства;
- визначити джерела формування оборотних коштів підприємства;
- розкрити методичні основи оцінки ефективності використання оборотних коштів;
- здійснити аналіз виробничо-господарської діяльності досліджуваного підприємства;
- проаналізувати показники складу і структури оборотних коштів підприємства;
- обґрунтувати напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства;
- дослідити стан охорони праці на підприємстві.

Об'єкт дослідження – процеси, пов'язані з формуванням і використанням оборотних коштів промислового підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні і практичні аспекти формування, оцінки і підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення сформульованої мети і вирішення поставлених завдань застосовано інструментарій методів наукового дослідження, а саме: діалектичний метод пізнання та системний підхід; узагальнення та систематизації – для визначення функціонального призначення оборотних коштів та їх ролі і значення; економіко-статистичний та розрахунково-аналітичний – для дослідження динаміки оборотних коштів, оцінювання стану й ефективності їх використання; проблемно-орієнтовний –

для наукового обґрунтування стратегічних напрямів вирішення питань підвищення ефективності їх використання; графічний і табличний – для наочного відображення статистичних даних і подання у схематичному вигляді результатів теоретичних та практичних положень магістерської роботи; та ін.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. В першому розділі розглядаються теоретичні аспекти формування, оцінки і використання оборотних коштів промислового підприємства, їх сутність та загальна характеристика, джерела формування оборотних коштів, та показники ефективності використання оборотних коштів підприємства. В другому розділі проводиться аналіз виробничо-господарської діяльності ТОВ «Юпітер», аналіз структури і ефективності використання його оборотних коштів. В третьому розділі розглядаються пропозиції щодо напрямів підвищення ефективності використання оборотних коштів досліджуваного підприємства. В четвертому розглядається питання охорони праці досліджуваного підприємства.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі і нормативно- правові акти, які регулюють діяльність у сфері фінансової та господарської діяльності підприємств; дані Державної служби статистики України і статуправління у Миколаївській області; монографії, наукові статті та інші праці вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні огляди і ресурси Інтернету щодо використання оборотних коштів підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, склад оборотних коштів та їх значення

Виробничо-господарська діяльність любого підприємства неможлива без оборотних коштів, які являються матеріальною основою виробництва та слугують передумовою забезпечення необхідними матеріальними і фінансовими ресурсами. Вони вкрай необхідні для формування кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу та подальшого його забезпечення. Тому оборотні кошти відіграють важливу роль в діяльності кожного суб'єкта господарювання, маючи великий вплив на ефективність їх функціонування, приймають участь при плануванні напрямів розвитку підприємства.

Дослідження поглядів науковців щодо визначень сутності поняття «оборотні кошти» у спеціальній економічній літературі свідчить неоднозначність та відсутність єдиного його розуміння даної категорії. Вчені Є.Дубровська, Т. Кушнір, В. Фурса, Г. Жиликова, А. Поддєрьогін, Я. Гур'єва визначають оборотні кошти як грошові кошти, авансовані для утворення оборотних виробничих фондів і фондів обігу та підкреслюють економічну єдність обігових виробничих фондів і фондів обігу [11,21,25,31]. Такий підхід відображає їх об'єктивну необхідність в умовах функціонування товарно-грошових відносин, авансований характер обігових коштів, вказує на економічну єдність обігових виробничих фондів і фондів обігу та планованість кругообігу ресурсів суб'єкта господарювання.

Оборотні кошти проходять три стадії кругообігу: грошову, виробничу і товарну. На першій стадії під час авансування коштів відбувається придбання й нагромадження необхідних виробничих запасів. У

виробничому процесі авансується вартість для створення продукції підприємства: у розмірі вартості використаних виробничих запасів, перенесеної вартості основних фондів, витрат на саму працю. Виробнича стадія кругообігу оборотних коштів підприємства завершується випуском готової продукції, після чого починається стадія реалізації. На третій стадії авансування коштів передбачає перетворення товарної форми вартості у грошову. Реалізація продукції та отримання виручки свідчить про корисність створеної суспільством вартості і про відтворення авансованих у ній коштів. Варто підкреслити, що чим менше часу оборотні кошти перебувають в тій чи іншій формі (грошовій, виробничій, товарній), тим вища ефективність їх використання, і навпаки.

Науковці Н.Єрмасова, В.Смагін, І Олійник категорію «оборотні кошти» розуміють як засоби інвестовані підприємством в поточні операції в час кожного операційного циклу [19]. Відомі вчені-економісти Г.Швиданенко, С.Покропивний, С. Клименко пропонують розглядати оборотні кошти як сукупність грошових коштів, необхідних для формування та забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу. Оборотні кошти не слід ототожнювати з матеріальними цінностями, в які оборотні кошти вкладені, тобто з оборотними засобами і засобами обігу, оскільки останні є головним чином засобами виробництва (сировина, матеріали тощо), напівфабрикатами, готовими виробами, товарами і лише в незначній частині – коштами (наприклад для виплати заробітної плати робітникам і службовцям) та інші тимчасово вільні гроші. Для того щоб процес виробництва й реалізації відбувався безперервно, необхідно, щоб оборотні кошти були вкладені одночасно на всіх стадіях кругообігу [6,13,18].

Слід відзначити, що серед вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів відсутня узгодженість щодо понять «оборотні активи», «оборотний капітал», «оборотні засоби», «оборотні кошти», «оборотні фонди». Деякі вчені вважають синонімами [4,10], інші об'єднують лише деякі поняття [22], третя група вчених зазначають, що економічний зміст

зазначених понять різний, саме тому ототожнювати їх помилково [1,23]. Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» оборотні активи – це «гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [20]. В Господарському кодексі України взагалі немає трактування такої категорії як «оборотні активи», але у ст.139 «Майно у сфері господарювання» зазначено, що «оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що віднесено законодавством до оборотних засобів» [9].

Отже, на нашу думку, категорія «оборотні кошти» відображає сукупність грошових коштів підприємства, необхідних для формування й забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу.

Склад і розміщення оборотного капіталу залежать від того, в якій сфері він функціонує: виробнича, торгово-посередницька, сфера послуг. У виробничій сфері оборотні кошти авансується в оборотні виробничі фонди і фонди обігу. До виробничих фондів належать: сировина, основні й допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини для ремонтів, малоцінні і швидкозношувані предмети, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів. Фонди обігу – це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантажені, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, у дебіторській заборгованості, а також в короткострокових цінних паперах (рис.1.1) [11,21,25,31].

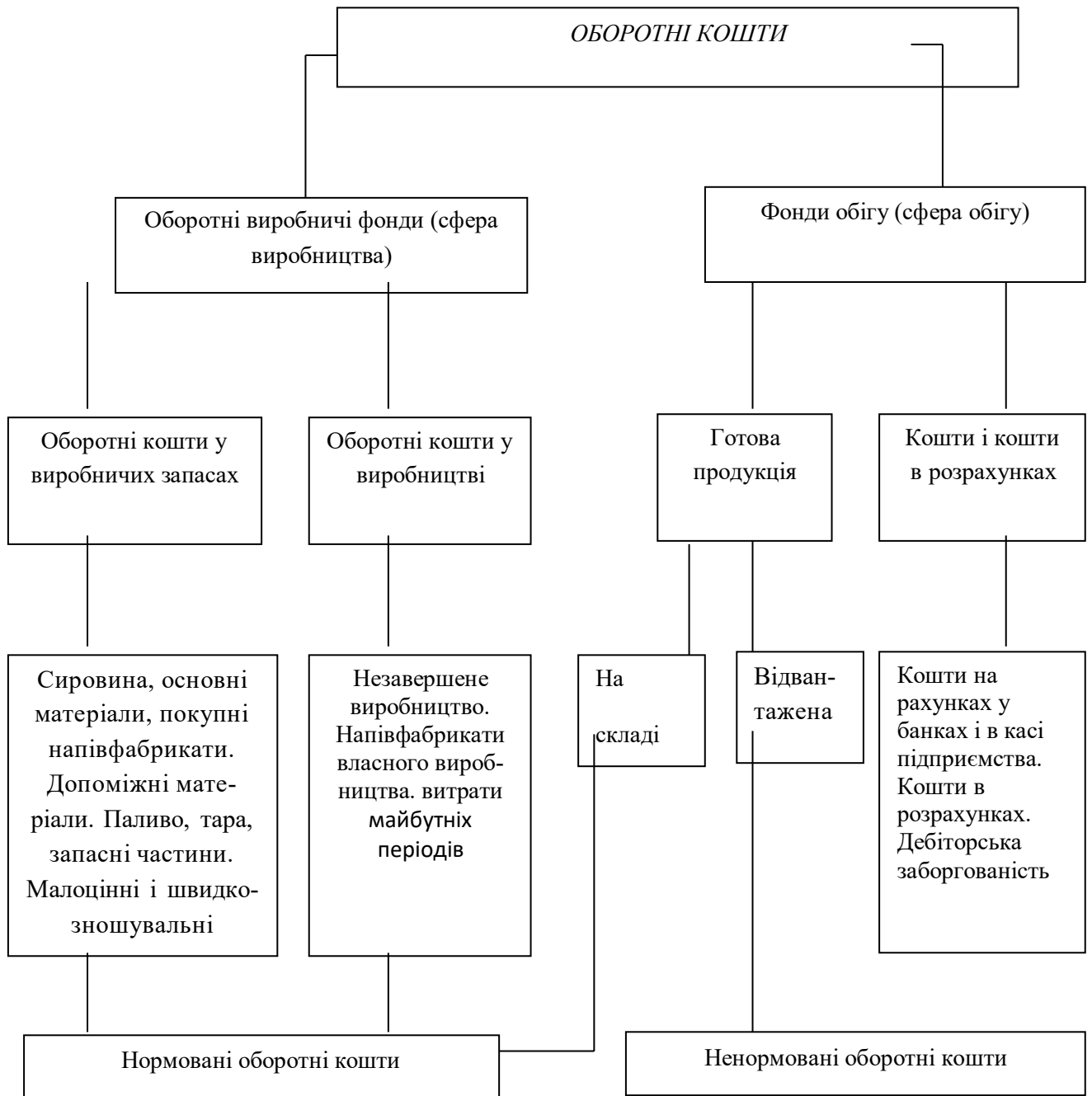

Рис. 1.1. Складові оборотних коштів підприємства

Для забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції необхідно досягти оптимального співвідношення оборотних коштів у сфері виробництва й обігу. При цьому підприємство зацікавлено у зменшенні оборотних коштів у сфері обігу за рахунок поліпшення системи постачання, раціональніших форм розрахунків.

Слід відзначити, що оборотні кошти підприємства, оборотні фонди і фонди обігу існують у взаємозв'язку, проте між ними існує певна різниця. Якщо оборотні кошти постійні у всіх стадіях діяльності суб'єкта господарювання, то оборотні фонди у виробничому процесі оновлюються новими партіями сировини, палива, основних і допоміжних матеріалів.

Виробничі запаси як складова оборотних фондів, переходять в процес виробництва, приймають вид готової продукції підприємства. Оборотні фонди повністю споживаються в процесі виробництва, переносять свою вартість на готовий продукт, їх сума за календарний період може в багато разів перевищувати суму оборотних коштів підприємства.

Оборотні фонди підприємства беруть участь у створенні нової вартості, а оборотні кошти також, але через оборотні фонди. В процесі кругообігу, якщо б оборотні кошти прямо брали участь у створенні нового продукту, то вони поступово б зменшувались і до моменту закінчення кругообігу повинні були б зникнути. Отже, оборотні кошти – це авансована та грошова форма вартості для утворення і використання оборотних виробничих фондів і фондів обігу в мінімально необхідних розмірах, для забезпечення функціонування виробничо-господарської діяльності підприємства, забезпечення виконання виробничої програми, регулярності своєчасності відповідних розрахунків.

Структура оборотних коштів підприємства відображає питому вагу вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в їх загальній сумі. Елементна структура оборотних коштів кожного підприємства має значні коливання в окремих галузях господарства та залежить від таких чинників, як склад і структура витрат на виробництво, умови поставок матеріальних цінностей та реалізації виготовленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг), тощо [2,5].

Сутність оборотних коштів підприємства відображається у виконанні ними двох функцій: виробничу та розрахункову. Виконуючи виробничу функцію, оборотні кошти підприємства авансуються в оборотні виробничі

фонди, забезпечують безперервність процесу виробництва і переносять свою вартість та готову продукцію. Після завершення виробничого процесу оборотні кошти підприємства переходять у сферу обігу у вигляді фондів обігу та при цьому виконують другу функцію - завершення кругообігу та перетворенні оборотних коштів із товарної в грошову форму.

При дослідженні оборотних коштів важливим є виявлення особливостей системи їх організації [2,31]. Тому розглянемо принципи організації оборотних коштів підприємства (рис.1.2). Так, надання підприємствам самостійності щодо розпорядження та управління оборотними коштами означає прийняття рішень щодо використання оборотних коштів на розсуд підприємства. Підприємство визначає планові потреби і розміщення оборотних коштів за окремими елементами й підрозділами, спрямовуючись на забезпечення безперервності процесу виробництва продукції, виконання планових показників, налагодження ритмічної роботи усіх підрозділів. Зміна умов діяльності зумовлює підприємство коригувати деякі нормативи (обсяг виробництва, ціни на закупівлю сировини та матеріалів, форми застосовуваних розрахунків, тощо). Забезпечення фінансових результатів діяльності підприємства вимагає формування раціональної системи фінансування оборотних коштів за рахунок як власних ресурсів, так і залучених коштів. Також важливим принципом є налагодження контролю за раціональним розміщенням і використанням оборотних коштів підприємства, який сприятиме виявленню резервів підвищення ефективності їх використання.

Рис. 1.2. Принципи організації оборотних коштів підприємства

Отже, оборотні кошти являються важливою складовою потенціалу підприємства, мають важливе значення у виробничо-господарській діяльності, сприяючи виконанню виробничої програми, своєчасності розрахунків. Прискорення оборотності оборотних коштів підприємства сприятиме вивільненню з обороту коштів, які можуть бути направлені на підвищення обсягів виробництва продукції без додаткових фінансових ресурсів, на розвиток інноваційної діяльності підприємства, підвищення соціальних стандартів працівників, що є вкрай важливим в сучасних умовах відновлення економіки України.

1.2 Джерела формування оборотних коштів підприємства

В сучасних умовах фінансове забезпечення діяльності підприємства оборотними коштами є важливим фактором впливу на його ліквідність та платоспроможність, прибутковість, рентабельність. Визначення відповідних джерел фінансового забезпечення діяльності підприємства оборотними коштами сприятиме зміцненню фінансового стану, а отже і покращить конкурентні позиції на сучасному ринку. Саме кон'юнктура ринку, на якому здійснює свою діяльність суб'єкт господарювання, постійно змінюється та оновлюється, що зумовлює нестабільність у потребі оборотних коштів як за рахунок власних коштів, так і залучення додаткових фінансових ресурсів.

Як відзначають вчені-економісти, за джерелами формування розрізняють власні, залучені та інші кошти [6,11,19]. Тому джерелами формування оборотних коштів підприємства є власні джерела, банківські кредити та залучення коштів інших суб'єктів господарювання(рис. 1.3).

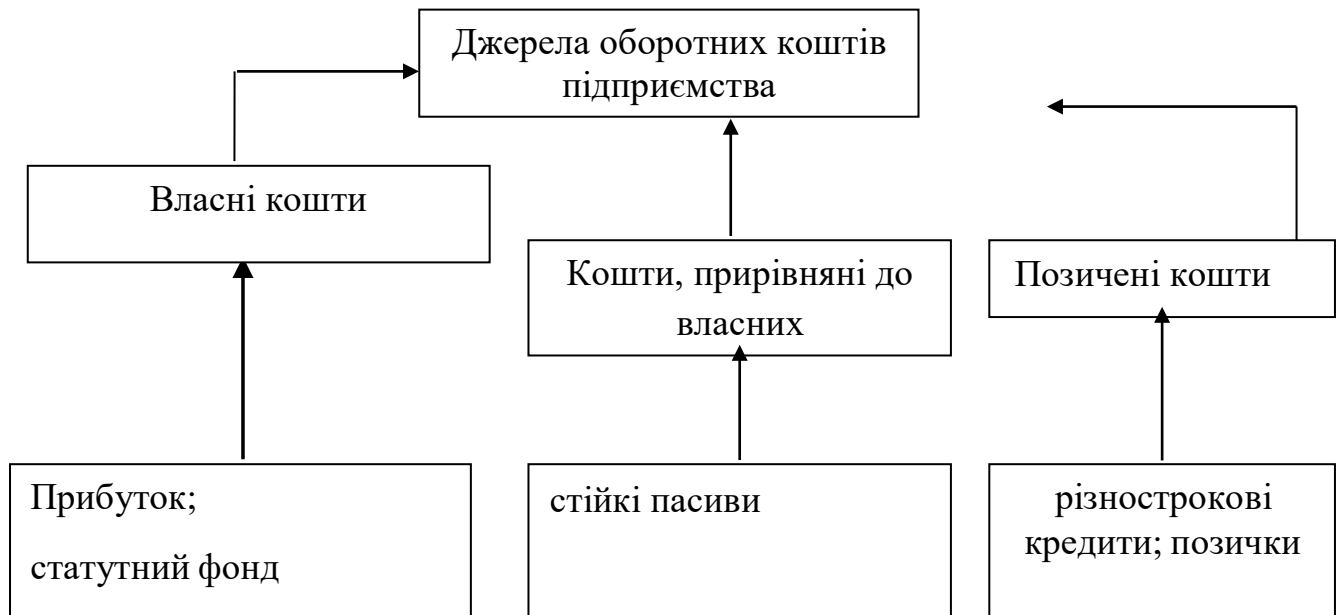

Рис. 1.3. Джерела формування оборотних засобів підприємства

Як свідчать реалії, мінімальна потреба підприємства в оборотних коштах покривається за рахунок власних джерел, серед яких: статутний капітал (фонд), відрахування від прибутку у фонди спеціального призначення; цільове фінансування та цільове надходження (із бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів), приріст сталих пасивів. При цьому величина коштів, що спрямовуються на поповнення власних оборотних коштів, залежить від очікуваних розмірів приросту нормативу оборотних коштів, загального прибутку, можливого обсягу залучення позикового капіталу, тощо.

До коштів, які можна прирівняти до власних, належать сталі пасиви. Це кошти цільового призначення, які в результаті застосованої системи грошових розрахунків постійно перебувають у господарському обігу підприємств, а проте, йому не належать. До їх використання за призначенням вони в сумі мінімального залишку є джерелами формування оборотних коштів підприємства. Сталі пасиви - це мінімальна (стійка) заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахувань на обов'язкове державне пенсійне

страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців (замовників); це залучені підприємством кошти, що формально йому не належать, але за прийнятою системою розрахунків постійно перебувають у розпорядженні підприємства [19]. Отже, стійкі (сталі) пасиви – це оборотні засоби, які юридично не належать підприємству, але постійно використовуються ним у господарському обігу та які включають такі складові елементи:

- мінімальна заборгованість з резерву майбутніх платежів, що являє собою витрати, які належать до витрат виробництва підприємства, проте не застосовуються безпосереднього у виробничому процесі;
- стійка перехідна заборгованість постачальникам сировини та матеріалів за акцептованими розрахунковими документами;
- мінімальна заборгованість із заробітної плати перед персоналом підприємства та відрахування на соціальне страхування;
- залишки амортизаційних відрахувань на використанні основні засоби;
- кошти, які включають кредити банків та аванси замовників; тощо.

Формуючи потребу в оборотних коштах, підприємство здійснює економічно обґрунтований розрахунок мінімальної потреби у фінансових ресурсів, необхідних для створення мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей у забезпеченні його безперервного функціонування.

Важливим завданням при цьому є якісно розроблений норматив власних оборотних коштів, що створює підґрунтя для цільового і економного використання фінансових ресурсів, сприяє зменшенню запасів у виробництві та обігу, успішному виконанню виробничої програми, підвищенню обсягів реалізації продукції, зміцнення його фінансового становища. Це уможливлується підприємством, якщо робота з нормування націлена на визначення дійсно мінімальних запасів на всіх стадіях руху оборотних засобів і засобів обігу, якщо при нормуванні враховуються найбільш

прогресивні норми витрат сировини, матеріалів, інші норми (наприклад, норми часу, необхідного для підготовки матеріалів для запуску у виробництво, норми тривалості виробничого циклу окремих виробів тощо). Норматив оборотних коштів є грошовим виразом вартості мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей.

Норми оборотних коштів встановлюються на кілька років, а нормативи – щорічно (за певних умов – щоквартально). Норматив оборотних коштів залежить від обсягу виробництва та реалізації продукції, витрат на виробництво та реалізацію продукції; вартості товарно-матеріальних цінностей у виробничих запасах [26]. Норми оборотних коштів (у днях) залежать від тривалості перебування їх у сфері виробництва та у сфері обігу, умов матеріально-технічного забезпечення (віддаленість від постачальників, споживачів, рівномірність поставок матеріальних ресурсів та збуту готової продукції) [31].

Слід відзначити, що величина власних оборотних коштів підприємства не є постійною величиною, яка під час складання фінансового плану щорічно уточнюється у зв'язку зі зміною обсягу виробництва, продукції та її асортименту, умов постачання та реалізації. Також у суб'єктів господарювання можуть виникати проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантажену продукцію, накопиченням на складі нереалізованої готової продукції, несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань постачальниками, тощо. Це все може зумовлювати нові потреби в додаткових грошових коштах і в багатьох випадках покрити цю потребу лише власними джерелами є практично неможливим. Тому формувати оборотні кошти лише за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, оскільки це знижує можливості підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності підприємства. Із власних джерел формують мінімальну частину обігових коштів підприємства [26].

В складних умовах господарювання підприємство вимушене залучати

кошти у вигляді короткострокових кредитів банку та інших кредитів, комерційного кредиту, кредиторської заборгованості, тощо. Одержання банківських кредитів є важливим для підприємства, оскільки такі кошти можуть бути спрямовані на придбання основних і поточних активів, на задоволення сезонних потреб, для тимчасового збільшення виробничих запасів, на забезпечення податкових та інших зобов'язань. Кредитні банківські ресурси допомагають органічно ув'язати всі джерела оборотних коштів та значно впливають на раціональне формування запасів сировини і матеріалів, готової продукції, тощо.

Визначаючи потребу у залученні позикових коштів, підприємство здійснює розрахунок необхідної суми кредиту з урахуванням залишку нормованих товарно-матеріальних цінностей і визначення потреби в кредиті. Сума кредиту з урахуванням залишку нормованих товарно-матеріальних цінностей визначається як різниця між запланованою вартістю матеріальних цінностей за діючими цінами і власними оборотними коштами підприємства [31]. Хоча короткостроковий кредит надається строком до одного року, але на практиці терміни надання кредиту значно менші, що може пояснюватися станом товарного і грошового обігу, високим рівнем інфляції внаслідок дії зовнішніх факторів.

Слід відзначити, що до залучених належать кошти інших кредиторів, які надаються підприємствам у позику під певний (обумовлений) відсоток на термін до одного року з оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання. Вексель є найпростішою й найпоширенішою формою кредитних коштів, який виписується боржником і передається кредиторіві за певних умов та його видача означає фактично перетворення товару у гроші.

Досить поширеною формою залучення коштів, інших суб'єктів господарювання є комерційний кредит [26]. Він також може використовуватися підприємствами у разі нестачі фінансових ресурсів у покупця (споживача) і неможливості рохрахуватися з постачальником за відповідними зобов'язаннями. Така ситуація зумовлює необхідність

відстрочки платежів. Постачальник дає згоду на надання відстрочки платежу за відвантажену продукцію, і від споживача він одержує вексель або інше боргове зобов'язання замість грошових коштів. Використання комерційного кредиту набуло певного розвитку в період становлення ринкової економіки, створення підприємств різних форм власності та надання значної самостійності діяльності. У цілому його використання позитивно впливає на економічну сферу держави та результативність господарювання підприємств, оскільки спрощує реалізацію товарів, прискорює оборотність оборотних коштів, зменшує потребу в кредитних і грошових ресурсах.

Крім комерційного кредиту, до залучених джерел фінансування оборотних коштів можна віднести випуск в обіг боргових цінних паперів, акцій або облігацій. Випуск цінних паперів допоможуть підприємству сформувати необхідний власний капітал, якщо розширення обсягу операційної діяльності буде супроводжуватися значним підвищенням рівня рентабельності, в результаті чого вони зможуть виплачувати акціонерам відповідні дивіденди. Облігації підприємств є високодохідними цінними паперами, хоча їх надійність є нижчою, ніж інших видів цінних паперів. Такі напрями залучення додаткових коштів можуть використовувати лише ті підприємства, які створені у формі акціонерних товариств та є платоспроможними [26].

Як свідчить досвід суб'єктів малого та середнього бізнесу, підприємства можуть розраховувати на державну підтримку у вигляді дотацій, субсидій та субвенцій. Це цільові види підтримки підприємницької сфери, які призначені для виконання поставлених виробничих завдань. Дотації – це цільове надання коштів з бюджету вищого рівня (держави) до бюджету нижчого рівня, які є безстроковими й надаються безоплатно [28]. Субсидії виділяються на умовах використання фінансових коштів за призначенням. У разі витрачання коштів не на поставлені цілі підприємство зобов'язане їх повернути в повному розмірі. Субвенції є строго цільовими коштами та повертаються через обумовлений термін, навіть якщо завдання

ще не виконано.

Формувати оборотні кошти лише за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, оскільки це знижує можливості суб'єктів господарювання фінансувати власні витрати і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності. Можуть виникати проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантажену продукцію, нагромадження на складі нереалізованої готової продукції, несвоєчасним виконанням договірних зобов'язань постачальниками та через інші обставини, що спричиняють потребу в додаткових коштах. Тому підприємство вимушене звертатися до залучення фінансових ресурсів у вигляді короткострокових кредитів банку та інших кредитів, залучення комерційного кредиту, кредиторської заборгованості, тощо.

Таким чином, сучасні умови господарювання зумовлюють забезпечення ефективнішого формування оборотних коштів не тільки за рахунок власних ресурсів, а й залучати кошти фінансового ринку. В свою чергу, це вимагає формування сприятливих економічних умов, нормативно-правового забезпечення, спрямованого на доступність ресурсів фінансового ринку підприємствам усіх форм власності і сфер господарювання.

1.3. Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства

Оборотні кошти різногалузевих суб'єктів господарювання становлять значну частину її матеріально-грошових активів, що доводить важливе значення дослідження рівня їх раціонального та економного використання. Ефективність використання оборотних коштів на підприємстві характеризується швидкістю їх обороту (оборотністю). Чим менше оборотні кошти затримуються на окремих стадіях, тим швидше завершується їх кругообіг [13,22,32]. Таким чином, показники, що характеризують швидкість

оборотності оборотних коштів, і є показниками ефективності їх використання.

Слід відзначити, що прискорення обороту оборотних коштів має велике значення для підприємства, оскільки сприяє підвищенню обсягів виробництва продукції без додаткових фінансових затрат, а частина вивільнених коштів може використовуватися відповідно до його потреб. Прискорення оборотності слугує передумовою стабільного фінансового стану підприємства, надає йому можливості майбутнього розвитку (рис.1.4).

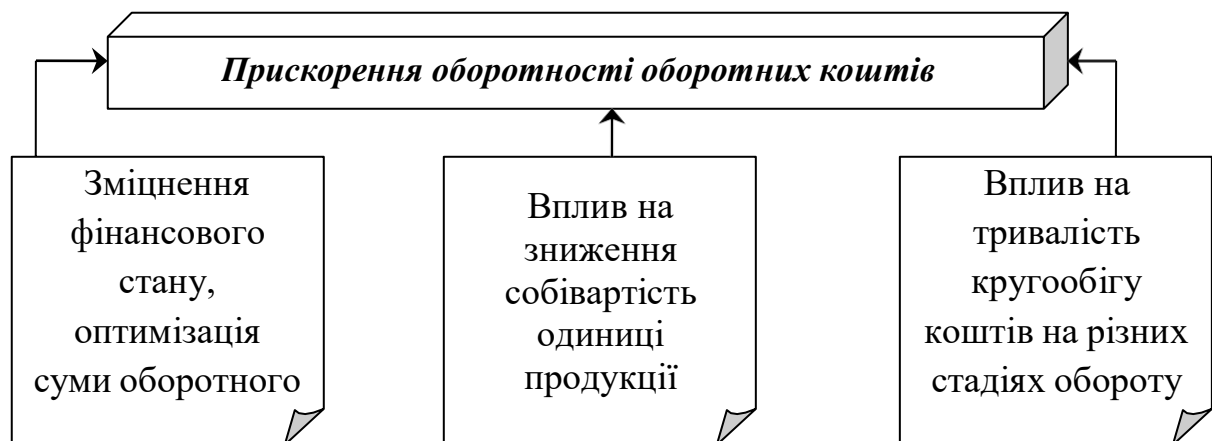

Рис.1.4. Значення прискорення оборотності оборотних коштів підприємства

Для аналізу структури і динаміки оборотних коштів теорія аналізу розділяє їх за ступенем ліквідності та за ступенем ризику [21,31]. За ступенем ліквідності розрізняють: самі ліквідні активи; швидко ліквідні активи; поволі реалізовані активи. Традиційно оборотними коштами з мінімальним ризиком вважаються самі ліквідні активи, оборотними коштами з малим ризиком вкладень – швидко ліквідні активи і велика частина повільно реалізованих активів, оборотними коштами із середнім ризиком вкладень. – незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів, оборотними коштами з високим ризиком вкладень – сумнівна дебіторська заборгованість, залежані виробничі запаси, наднормативне незавершене виробництво, готова продукція і товари.

Як свідчать джерела економічної літератури, рівень використання оборотних коштів характеризується певною системою показників []. Одним із найважливіших є коефіцієнт оборотності оборотних засобів, який визначає скільки оборотів можуть зробити оборотні кошти за певний розрахунковий період часу, і показує ту кількість продукції, яка припадає на одну гривню вартості оборотних засобів. Цей коефіцієнт розраховується шляхом ділення вартості реалізованої продукції за діючими оптовими цінами за певний період на середній залишок оборотних коштів за той самий період, і розраховується за формулою :

$$K_{об} = P / ОК, (1.)$$

де $K_{об}$ - коефіцієнт оборотності, оборотів;

P – вартість реалізованої продукції, тис грн.;

$ОК$ – середній залишок оборотних коштів, тис грн.

Показником, який є оберненим коефіцієнту оборотності, являється коефіцієнт завантаження оборотних коштів, який характеризує розмір оборотних коштів на одну грошову одиницю (гривню) реалізованої продукції за певний період. Величина цього показника обчислюється за формулою:

$$K_{зав} = ОК / P = 1 / K_{об} (1.2)$$

Тривалість одного обороту (швидкість обороту) оборотних коштів визначає ту кількість днів, на яку припадає один оборот оборотних засобів і визначається за формулою:

$$T_{об} = Д / K_{об} (1.3)$$

або

$$T_{об} = Д / (P/ОК) = Д * ОК / P, (1.4)$$

де $T_{об}$ – тривалість одного обороту, днів; $Д$ – дні періоду.

Також визначається коефіцієнт збереження оборотних коштів, який

характеризує ефективність використання оборотних засобів і визначається так:

$$K_{зб} = OK / H_{оз}, (1.5)$$

де $H_{оз}$ – сумарний норматив оборотних засобів.

Для характеристики економічної ефективності використання оборотних коштів підприємства може бути використаний показник віддачі (рентабельності) оборотних коштів. Цей показник являє собою відношення прибутку від реалізації продукції до середніх залишків оборотних коштів:

$$R_{ок} = (П_p / ОК) * 100 \%, (1.6)$$

де $R_{ок}$ - рентабельність оборотних коштів, %;

$П_p$ - прибуток від реалізації продукції, тис грн..

Проводячи відповідні розрахунки та аналізуючи показники оборотності оборотних коштів, встановлюється прискорення оборотності або її сповільнення, що в свою чергу, дає можливість визначення надлишку або нестачі власних оборотних коштів для забезпечення діяльності суб'єкта господарювання. У випадку браку власних оборотних коштів спостерігається перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною наявністю [13]. Така ситуація може виникнути в результаті недосконалого управління підприємством, у результаті непередбачуваних змін умов господарювання, різних форс мажорних обставин. Такі обставини ми спостерігаємо на сьогодні, коли військова агресія росії призвела до зупинки діяльності вітчизняних підприємств, скорочення фінансування їх діяльності.

У разі надлишку власних оборотних коштів підприємстві характерними рисами є перевищення розмірів оборотних коштів понад визначені їх нормативи, необхідні для задоволення постійних мінімальних потреб виробничо-господарської діяльності в різноманітних ресурсах. Також надлишок оборотних коштів може виникнути внаслідок прибуткової

діяльності підприємства, безоплатного надходження (отримання) товарно-матеріальних цінностей від інших організацій, неповного використання прибутку на цілі, передбачені фінансовим планом та інші.

Перевищення нормативу оборотних коштів підприємства може бути виправданим у разі перевиконання планових показників випуску продукції, але темпи зростання нормативних запасів не повинні випереджати темпи зростання обсягу виробництва продукції.

Здійснюючи кругообіг, в результаті прискорення оборотності оборотних коштів з обороту частина їх вивільняється, а при сповільненні - в оборот залучаються додаткові кошти. Вивільнення оборотних коштів завдяки прискорення їх оборотності може бути абсолютним і відносним [21]. Абсолютне вивільнення оборотних коштів відображає пряме зменшення залишків оборотних коштів порівняно з їх нормативом (або із залишками попереднього періоду) при збереженні або підвищенні обсягів реалізації продукції за розрахунковий період. Відносне вивільнення оборотних коштів з обороту відображає стабільність або зростання оборотних коштів підприємства при підвищенні обсягів реалізації продукції. При цьому темпи зростання обсягів реалізації продукції випереджають темпи зростання залишків оборотних коштів. Сума вивільнених оборотних коштів може бути розрахована за формулою:

$$OK_{\text{вив}} = ((P_1 * T_0) / Д) - ((P_1 * T_1) / Д) = (P_1 / Д) * (T_0 - T_1), (1.7)$$

де $OK_{\text{вив}}$ – сума вивільнених оборотних коштів, тис грн.;

P_1 – обсяг реалізованої продукції за розрахунковий період, тис грн.;

T_0 і T_1 - тривалість обороту відповідно в попередньому та розрахунковому періодах, днів.

Аналізуючи використання оборотних коштів, варто розуміти, що зміна їх вартості не завжди є однозначно позитивною чи негативною. Якщо при збільшенні оборотних коштів суб'єкт господарювання має велику

дебіторську заборгованість або виявився надлишок оборотних запасів, то така ситуація не приведе до ефективного використання оборотних активів. І навпаки, зменшення оборотних коштів за рахунок прискорення їх обігу є позитивною зміною в оборотних активах.

Отже, пошук шляхів ефективного використання оборотних коштів є одним із першочергових завдань підприємства в сучасних умовах господарювання. Основними причинами додаткового залучення оборотних коштів можуть бути : незадовільна робота маркетингової служби, низький рівень системи управління оборотними активами підприємства, слабка його відповідальність за формування і збереження власних оборотних коштів та їх нецільове використання, тощо. Прискорення його дасть можливість вивільнити частину оборотного капіталу та направити кошти на свої потреби.

Для оцінки ефективності використання оборотних коштів суб'єктів господарювання використовується система відповідних показників, а для підвищення ефективності обґрунтовуються відповідні конкретні заходи, серед яких є оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва, скорочення тривалості виробничого циклу, прискорення реалізації виготовленої продукції, тощо.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ТОВ «ЮПІТЕР»

2.1 Загальна характеристика підприємства

Одним із вагомих підприємств Миколаївської області є товариство з обмеженою відповідальністю «Юпітер», яке створене відповідно до Законів України, що регламентують підприємницьку та господарську діяльність підприємств. Основне виробництво ТОВ «Юпітер» знаходиться у філії «Вознесенська» яка розташована в місті Вознесенську Миколаївської області, де знаходиться завод з виготовлення газобетонних виробів.

Основним видом економічної діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «Юпітер» філія «Вознесенська» є: виготовлення виробів із газобетону для будівництва за КВЕД – 23.61 та оптова торгівля деревиною, будівельними матеріалами і санітарно-технічним обладнанням - КВЕД: 46.73. Крім цього, для реалізації своїх завдань, підприємство здійснює інші види робіт, а саме: виробництво та збут будівельних виробів; надання послуг у сфері будівництва; рекламна діяльність; торгова діяльність по реалізації власної продукції; надання транспортних послуг; тощо.

Здійснюючи свою виробничо-господарську діяльність, товариство керується відповідним чинним законодавством України та своїм статутом. Підприємство самостійно формує свої відносини із замовниками продукції, постачальниками сировини та іншими юридичними та фізичними особами переважно на договірній основі. Воно здійснює планування своєї діяльності, визначає перспективи виробничого і соціального розвитку в майбутньому.

Місце розташування ТОВ «Юпітер» досить вигідне як по відношенню до сировини та матеріалів, так і до замовників будівельної продукції та послуг. ТОВ «Юпітер» у своєму розпорядженні має основні та оборотні виробничі фонди. До основних виробничих фондів відносять слідує групи

засобів праці: виробничі спорудження і будівлі, машини і обладнання, транспортні засоби. До оборотних фондів відносяться: інструменти, виробничий і господарський інвентар строком використання до одного року. Підприємство має у своєму складі основні та підсобні приміщення, які відповідно займаються виготовленням будівельної продукції.

Виробничі приміщення належать ТОВ «Юпітер» на правах власності, згідно договору купівлі-продажу комплексу будівель №1742 від 17.11.2006 року. Будівлі підприємства розташовані на площі 6,25 гектар. Виробництво газобетону та ремонтно-технічна служба розташовані в головному виробничому корпусі загальною площею 17280 квадратних метри. Основне обладнання розташовано в цеху по виробництву газобетону, в склад якого входять:

- розчинний вузол;
- камера дозрівання, для визрівання та росту розчину газобетону;
- лінія різання газобетону;
- перевантажувач сирих масивів газобетону з лінії різання в автоклави;
- автоклавне відділення, в якому розташовано 8 автоклавів тупикового типу які мають розміри 30х2,6 м;
- трансбордер для транспортування, завантаження і вивантаження масивів газобетону;
- виставочна площа візків з пропареним газобетоном ;
- лінія сортування та пакування газобетону.

Виробничо-господарська діяльність підприємства включає постачання, виробництво та реалізацію продукції. Вона характеризується в технічному та соціально-економічному аспектах. Для ефективного функціонування як основного, так і підсобного виробництва підприємство слід забезпечити матеріально-технічними та трудовими ресурсами і здійснювати їх раціональне використання.

ТОВ «Юпітер» здійснює діяльність, яка підлягає ліцензуванню та має ліцензію строком до 20.08.24 р. Підприємство є юридичною особою, діє на основі повного госпрозрахунку, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банку. Для здійснення фінансово-кредитних операцій товариство має відкриті рахунки в ПАТ «ОТП-банк», у відділенні Приватбанку.

Підприємство має право від свого імені укладати угоди, набувати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді, господарському та третейському судах. Підприємство відповідає за своїмизобов'язаннями в межах належного йому та закріпленого за ним майна згідно з чинним законодавством.

Підприємство самостійно сплачує всі податки. Прибуток, одержаний після сплати податку на прибуток, залишається та використовується на розвиток виробництва, сплату дивідендів та інші потреби підприємства. Кількість працюючих на підприємстві в середньому не перевищує 90 працівників.

Припинення діяльності товариства можливе шляхом його реорганізації або ліквідації з дотриманням вимог законодавства. Ліквідація товариства здійснюється у декількох випадках, а саме: на підставі рішення суду або господарського суду за поданням органів, що контролюють діяльність товариства, у разі систематичного або грубого порушення ним чинного законодавства; на підставі рішення господарського суду в порядку, встановленому законодавчими актами України.

Розпочата російськими загарбниками війна зумовила втрату господарських зв'язків з постачальниками сировини, нераціональне використання основних і оборотних активів, погіршення фінансових результатів діяльності підприємства в цілому. Проте, для післявоєнного відновлення саме виробники будівельної продукції являються важливими суб'єктами господарювання, без яких неможливо відбудувати міста та села вільної України.

2.2 Оцінка складу та структури оборотних коштів підприємства

Аналіз складу та структури оборотних коштів є важливим етапом дослідження, оскільки від раціональності його розміщення та ефективності використання залежить результативність діяльності підприємства [16,21].

Спочатку визначимо місце оборотних активів у структурі майна ТОВ

«Юпітер». Для цього використаємо порівняльний аналітичний баланс підприємства, який можна отримати шляхом ущільнення деяких статей і доповнення його показниками структури, що відображено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналітичний баланс ТОВ «Юпітер» за 2021 рік

Показники	Абсолютні величини		Відносні величини		Відхилення	
	на початок	на кінець	на початок	на кінець	абсолютних величин	відносних величин
1	2	3	4	5	6	7
1. Необоротні активи						
Основні засоби	29,7	26,0	0,94	0,96	-3,7	0,02
Усього за розділом 1	29,7	26,0	0,94	0,96	-3,7	0,02
2. Оборотні активи						
Запаси	344,2	287,0	10,91	10,63	-57,2	-16,63
Дебіторська заборгованість	2630,4	2395,2	83,39	88,71	-235,2	-8,94
Грошові кошти і їх еквіваленти	150,2	12,0	4,76	0,44	-138,2	-92,01
Усього за розділом 2	3124,8	2674,2	99,08	99,04	-450,6	-0,04
Баланс	3154,5	2700,2	100,00	100,00	-454,3	-14,4
1. Власний капітал						
Статутний капітал	100,0	100,0	3,19	3,75	0,00	0,56
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	337,8	490,1	10,76	18,38	152,3	7,62
Усього за розділом 1	437,8	590,1	13,95	22,13	152,3	8,18
4. Поточні зобов'язання						
Короткострокові кредити	1565,6	1176,3	49,87	44,12	-389,3	-5,75

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Кредиторська заборгованість	1134,0	898,0	36,12	33,68	-236,0	-2,44
Поточні зобов'язання за розрахунками	17,1	32,0	0,54	1,52	14,9	0,98
Усього за розділом 4	2716,7	2106,3	86,11	78,01	-610,4	-22,47
<i>Баланс</i>	<i>3154,2</i>	<i>2700,2</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>	<i>-454,3</i>	<i>-14,4</i>

Звернемо спочатку увагу на зміну в майновому стані підприємства. Так, за 2021 рік майно підприємства зменшилося, що в цілому є негативною тенденцією та свідчить про зниження ділової активності ТОВ «Юпітер». В структурі майна підприємства оборотні активи займають велику питому вагу, проте на за досліджуваний період їх величина скоротилась на 450,6 тис.грн. порівняно з попереднім періодом. Як видно з розрахунків, найбільшу частку в формування оборотних активів підприємства займає дебіторська заборгованість

– 83,39%. В структурі оборотних активів підприємства грошові кошти склали лише 0,44 % на кінець року. Таким чином, у загальній вартості майна, яке перебуває в розпорядженні підприємства, 0,96% становлять основні засоби й необоротні активи, які скоротилися на кінець звітної періоду на 3,7 тис. грн, оборотні активи становлять 2674,2 тис.грн. які становлять більше 99%. Частка дебіторської заборгованості зменшилась на 8,94%, що позитивно впливає на фінансові показники діяльності підприємства.

Отже, підприємство у 2021 році здійснило значне скорочення оборотних активів, а саме зменшилась кількість запасів на 57,2 тис. грн. або на 16,63%, кількість грошових коштів та їх еквівалентів на 138,2 тис. грн. або на 92,01%, зменшення дебіторської заборгованості на 235,2 тис. грн. або на 8,94%. В свою чергу в складі оборотних активів у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшилась кількість дебіторської заборгованості за товари і послуги на 235,2 тис. грн. або на 8,94%.

Вищезазначені дані свідчать про зниження операційної діяльності ТОВ «Юпітер», оскільки кількість запасів та грошових коштів значно скоротилась, що свідчить про гірше забезпечення виробництва запасами, що зменшує його масштаби, а також про скорочення матеріального забезпечення у вигляді грошових коштів. При цьому стан дебіторської заборгованості покращився, це свідчить про надійність контрагентів, які швидко погашають свої борги за виготовлені продукцію та товари перед підприємством.

Оцінка співвідношення динаміки оборотних і необоротних активів ТОВ «Юпітер», а також показників мобільності всього майна підприємства та оборотних коштів показує зменшення як необоротних, так і оборотних активів, що означає негативну тенденцію зниження оборотності всього майна підприємства.

Якщо оцінити джерела фінансування майна підприємства, то слід відзначити, що основним джерелом формування майна підприємства був позичковий капітал. В 2021 році його доля в структурі пасивів підприємства складала 86,11%. Основну долю в позичковому капіталі займає короткостроковий кредит, який складає відповідно 44,12 % в формуванні пасиву балансу підприємства. Також значну долю має і кредиторська заборгованість, яка протягом останніх років складає близько 36 %. Отже, така ситуація є негативною тенденцією за досліджуваний період у діяльності ТОВ «Юпітер», коли власні кошти складали незначну частину в структурі майна підприємства порівняно з позиченими коштами.

Розглянемо аналіз зміни динаміки показників оборотних коштів з урахуванням зміни його окремих статей. На основі аналізу структури оборотних коштів визначимо зміни, що відбулися в складі оборотних коштів у цілому, а після цього — в розрізі окремих статей. Аналіз динаміки та структури оборотних коштів ТОВ «Юпітер» за 2020-2021 роки свідчить про зміни у всіх їх складових (табл.2.2). За даними таблиці видно, що на підприємстві в 2021 році відбулося зменшення загальної суми оборотних

коштів на 250,6 тис. грн., що становить 14,4% порівняно з попереднім періодом.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура оборотних коштів ТОВ «Юпітер»

Показник	2020 рік		2021 рік		Відхилення, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн	%
Виробничі запаси	84,2	2,69	62,8	2,35	- 21,4	-25,41
Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
Готова продукція	135,7	43,4	118,4	44,4	- 17,3	- 12,75
Товари	124,3	3,98	105,8	3,96	-18,5	- 14,88
<i>Разом матеріальних оборотних запасів</i>	<i>344,2</i>	<i>11,01</i>	<i>287,0</i>	<i>10,63</i>	<i>-57,2</i>	<i>- 16,62</i>
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1822,8	58,33	1944,8	72,72	+122,0	+ 6,69
Інша поточна дебіт. заборгованість	807,6	25,85	450,4	16,8	- 357,2	-44,22
<i>Разом дебіторська заборгованість</i>	<i>2630,4</i>	<i>84,18</i>	<i>2395,2</i>	<i>88,71</i>	<i>-235,2</i>	<i>-8,94</i>
<i>Гроші та їх еквіваленти</i>	<i>150,2</i>	<i>4,76</i>	<i>12,0</i>	<i>0,45</i>	<i>-138,2</i>	<i>-92,02</i>
<i>Усього оборотних активів</i>	<i>3124,8</i>	<i>100</i>	<i>2674,2</i>	<i>100</i>	<i>-450,6</i>	<i>-14,4</i>

Найбільшу питому вагу як у 2020 році, так і в 2021 році, у складі оборотних коштів мала дебіторська заборгованість. Частка в динаміці підвищується, але це відбувається на рівні загального зменшення оборотних коштів. У 2021 р. оборотний капітал знизився на 14,4% порівняно з попереднім періодом, матеріальні засоби – на 16,62%, скорочення обсягу коштів – на 92,02%.

У структурі матеріальних оборотних запасів у 2021 році найбільшу частку має готова продукція – 44,4%, на виробничі запаси припадає 2,35%, на товари - 3,96%. Зменшення виробничих активів на кінець 2021 року і менша питома вага цих активів у загальній сумі коштів підприємства свідчатиме, як правило, про зменшення його виробничих можливостей. Цей показник не повинен бути нижчим за 50%. Отже, у порівнянні з попереднім періодом прослідковується тенденція скорочення оборотних коштів за всіма структурними елементами.

2.3 Аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства

Здійснення аналізу ефективності використання оборотних коштів підприємства проведемо на основі методики, що представлена в першому розділі випускної роботи, що передбачає і порівняння показників оборотності оборотних коштів підприємства за звітний період з аналогічними показниками за минулий звітний період. Це дозволить виявити тенденції поліпшення або погіршення використання оборотних коштів, як важливого джерела розвитку підприємства, а отримана інформація корисна для акціонерів, можливих інвесторів, потенційних покупців, постачальників та ін.

Показники оборотності мають велике значення для оцінки перспектив розвитку підприємства, оскільки саме швидкість обороту коштів, тобто швидкість перетворення в грошову форму, безпосередньо впливають на показники платоспроможності підприємства [24]. Також, як відомо,

збільшення швидкості обороту коштів відображає при інших певних умовах підвищення виробничого потенціалу підприємства. А значна оборотність активів може виступати не тільки як індикатор ефективного використання активів, але й у зв'язку з відсутністю фінансування розвитку виробничих потужностей.

Дані для проведення розрахунку показників оборотності коштів підприємства приведені в таблиці 2.3, а результати наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.3

Дані для розрахунку показників оборотності ТОВ «Юпітер»

<i>Показники</i>		
	2020 р	2021 р
Чистий дохід	9241,0	9019,8
Середня вартість майна підприємства	2902,7	2536,9
Собівартість реалізованої продукції	8770,2	8228,9
Середньорічна вартість запасів	344,2	287,0
Середньорічна вартість власного капіталу	513,95	693,4
Середня вартість поточних активів підприємства	2894,9	2318,2
Середньорічна вартість дебіторської заборгованості	2803,1	2313,4
Середньорічна вартість кредиторської заборгованості	2388,8	1858,6

Таблиця 2.4

Аналіз показників оборотності ТОВ «Юпітер»

Показники	Періоди, роки		Відхилення, П.п.
	2020	2021	
Коефіцієнт оборотності активів	3,18	3,55	0,37
Коефіцієнт оборотності запасів	3,72	3,18	-0,54
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	18,0	13,0	-5,0
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	3,9	3,2	-0,7
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,3	3,9	0,6
Період оборотності дебіторської заборгованості	109	92	-8
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,9	4,9	1
Період оборотності кредиторської заборгованості	92	74	-18
Довжина операційного циклу (днів)	108	99	-9,0
Довжина фінансового циклу (днів)	17	15	-2

Показник оборотності запасів показує, наскільки успішно підприємство використовує свої ресурси. В 2021 році порівняно з попереднім періодом, матеріальні запаси скоротилися, що зумовило зменшення коефіцієнту оборотності запасів на 0,54 п.п., що є негативної динамікою. Коефіцієнт оборотності власного капіталу за досліджуваний період зменшилося до 13,0, що пояснюється зменшення виручки від реалізації продукції, неефективністю системи управління активами. Хоча він зменшився, проте його досить високий рівень може означати перевищення рівня продажу над рівнем вкладеного капіталу, то це веде до збільшення кредитних ресурсів і можливості досягнення того рівня, коли кредитори будуть більше брати участь в роботі, ніж власники.

Стан розрахункової дисципліни у ТОВ «Юпітер» характеризується наявністю дебіторської заборгованості, що має суттєвий вплив на стійкість фінансового стану підприємства. Недотримання договірної і розрахункової дисципліни, несвоєчасне пред'явлення претензій щодо боргів,

призводять до значного зростання невиправданої дебіторської заборгованості та нестабільного фінансового стану підприємства. Тому виявлення розмірів і динаміку невиправданої заборгованості, причини її виникнення або зростання необхідно досить ґрунтовно аналізувати. В 2021 році порівняно з попереднім періодом коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився на 0,6 п.п.

Зменшення періоду оборотності кредиторської заборгованості свідчить про спроможність підприємства погашати свої зобов'язання. В 2021 році порівняно з 2020 роком коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості знизився на 18 п.п. Таким чином, керівництву ТОВ «Юпітер» необхідно приділити увагу стану розрахункової дисципліни на підприємстві.

Таблиця 2.5

Показники ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер»

№ п/п	Показники	2020	2021	Відхилення	
				Абсолютне	Віднос не
1	Загальна сума оборотних коштів	3124,8	2674,2	-450,6	-14,4
2	Сума власних оборотних коштів	494,2	299,0	-195,2	-39,5
3	Оборотність оборотних коштів	121,7	106,7	-15	-12,4
4	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	2,96	3,37	+0,41	13,8
5	Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	0,34	0,30	+0,04	+11,8

Виходячи з наведених у таблиці даних, можна сказати, що оборотність оборотних коштів ТОВ «Юпітер» за 2021 рік зменшилася на 15 днів ($106,7 - 121,7 = -15$). Це зумовило :

- незначне збільшення коефіцієнта оборотності засобів на 0,41 ($3,37 - 2,96 = 0,41$);
- підвищення коефіцієнта завантаження засобів в обороті на 0,04 ($0,30 - 0,34 = -0,04$).

Слід відзначити, що на зміну оборотності оборотних коштів підприємства впливають два фактори: зміна обсягу виручки від реалізації продукції; зміна середнього залишку оборотних засобів. Для визначення впливу першого фактору визначимо таке рівняння: середній залишок оборотних коштів (минулий рік) / одноденну виручку за звітний рік за мінусом оборотності оборотних коштів за минулий рік. Проведені розрахунки показали:

- оборотність оборотних коштів зменшилася на 3 дня ($3124,8 / 25,05 - 121,7 = 3$);
- також зменшення середнього залишку оборотних коштів на 450,6 тис. грн уповільнило оборотність оборотних коштів на 18 днів ($450,6 / 25,05 = 18$ днів).

Таким чином, оборотність оборотних коштів ТОВ «Юпітер» у 2021 році разом скоротилася на 21 день: $-3 + (-18) = -21$ день.

Важливим також є визначення суми грошей, що їх було додатково залучено до обороту внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів або додатково залучено в оборот унаслідок уповільнення такої оборотності. Для цього проведемо такий розрахунок: різницю в оборотності у днях помножують на звітну одноденну виручку. Так, у 2021 році підприємство уповільнило оборотність оборотних коштів на 21 день та додатково залучило до обігу грошові кошти в сумі 526,1 тис. грн ($-21 \cdot 25,05 = -526,1$ тис. грн).

Отже, ТОВ «Юпітер» не мало економічного ефекту, отриманого від

прискорення оборотності оборотних коштів, про що свідчить і коефіцієнт завантаження коштів в обороті. для одержання однієї гривні виручки було витрачено 0,30 коп. оборотних коштів, то у звітному році — 0,34 коп., тобто більше на 0,04 коп. на кожну гривню виручки.

Таким чином, в результаті аналітичного дослідження оборотних коштів ТОВ «Юпітер» за період 2020-2021 роки, можна зробити наступні висновки:

— майно підприємства зменшилося, що в цілому є негативною характеристикою. В структурі майна підприємства необоротні активи займають дуже незначну частину. Це свідчить про "легку" структуру активів підприємства;

— оборотні кошти мають тенденції до скорочення за всіма їх складовими елементами;

— позичковий капітал підприємства є основним джерелом формування майна підприємства;

— ефективність використання оборотних коштів підприємства є на низькому рівні, динаміка відповідних показників має негативну тенденцію.

Виходячи із вищезазначеного, варто відзначити важливість пошуку шляхів підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер» та впровадження їх у діяльність підприємства, як важливої передумови його функціонування і розвитку в майбутньому.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОМУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Внутрішні резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер»

Оборотні кошти являються важливою та наймобільнішою складовою майна промислового підприємства та займають значну питому вагу в загальному обсязі його активів [6,31]. Дослідження шляхів підвищення ефективності використання оборотних коштів суб'єктів господарювання є важливим на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки та має бути спрямоване на стабільне функціонування підприємства, зниження витрат внаслідок підтримання оптимального розміру всіх складових його оборотних коштів. Саме тому необхідно виділити та надати характеристику внутрішнім чинникам та резервам підвищення ефективності використання оборотних коштів суб'єкта господарювання.

В економічній літературі більшість вчених групують чинники впливу на ефективність використання оборотних активів підприємств у залежності від ступеню цього впливу, поділяючи їх на чинники визначального, суттєвого, відчутного та незначного впливу [2,15,25,31]. Також серед чинників зовнішнього середовища виділяють законодавчу базу регулювання, рівень конкуренції в галузі, рівень облікової ставки НБУ, інфляцію, рівень кредитних ставок, попит на продукцію та пропозиція сировини і матеріалів у галузі, та ін.. Серед чинників внутрішнього середовища найвпливовішими вважається професійна здатність персоналу, інтереси власників, стадія життєвого циклу суб'єкта господарювання, облікову, організаційну і збутову політику підприємства та інші [12].

Визначаючи напрями покращення ефективності використання

оборотних коштів, важливим є визначення основних чинників впливу. На рис.3.1.представлена узагальнена схема таких факторів (рис.3.1).

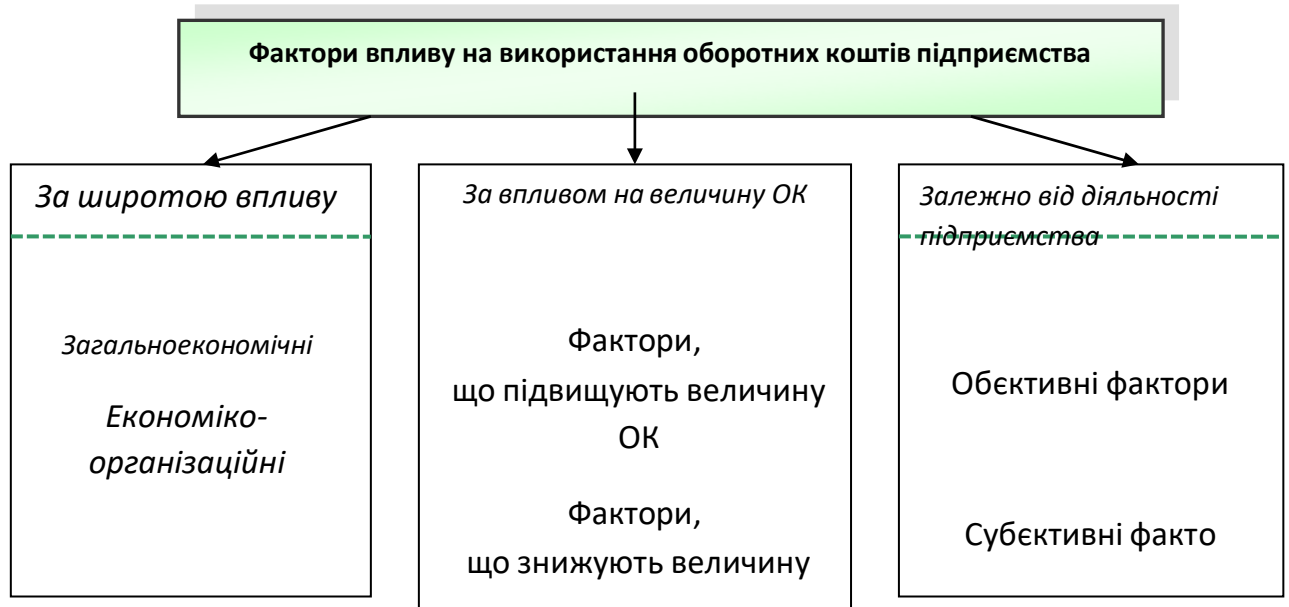

Рис.3.1. Видова характеристика факторів впливу на використання оборотних коштів підприємства.

Серед факторів, які різняться за широтою впливу і ступенем управління виділяються: загальноекономічні, організаційні та пов'язані з технічним прогресом. До загальноекономічних факторів належать: зміна обсягів реалізації продукції і його структури; розміщення продуктивних сил; динаміка продуктивності суспільної праці; розвиток господарського розрахунку. Серед економіко-організаційних факторів впливу можна вказати на зміну розмірів підприємств і їх спеціалізації; створення нових структур управління, тощо. Важливими факторами технічного прогресу є такі, як: зміна рівня застосовуваних технологій та техніки; автоматизація виробничих процесів; впровадження цифрових технологій, тощо. [14,22].

До внутрішніх резервів прискорення оборотності, а отже і ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер», що є першочерговим завданням підприємства на стадії створення виробничих запасів та незавершеного виробництва слід віднести:

- упровадження економічно обґрунтованих норм запасу;

- наближення постачальників сировини, напівфабрикатів, комплектуючих виробів, тощо;
- широке використання прямих налагоджених зв'язків;
- розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення;
- комплексна автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт;
- упровадження прогресивної техніки і технології, особливо безвідхідної та маловідхідної;
- удосконалення форм організації промислового виробництва, застосування більш дешевих конструкційних матеріалів;
- формування системи економічного стимулювання ощадливого використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів;
- збільшення питомої ваги продукції, яка користується підвищеним попитом, що сприятиме прискоренню оборотності коштів.

Таким чином, ефективне використання оборотних коштів має велике значення у забезпеченні функціонування підприємства, достатнього рівня рентабельності та залежить від багатьох факторів. У сучасних умовах значний негативний вплив на ефективність використання оборотних коштів, уповільнення їх оборотності мають фактори кризового стану економіки, що є зовнішніми та діють незалежно від можливостей підприємства. Разом з тим, ТОВ «Юпітер» має внутрішні резерви підвищення ефективності використання оборотних активів, на які воно може суттєво впливати та використовувати у своїй виробничо-господарській діяльності. Серед них визначено: нормування матеріальних оборотних активів; використання налагоджених господарських зв'язків; удосконалення систем розрахунків; систематичний контроль за оборотністю коштів у розрахунках, тощо (рис.3.2).

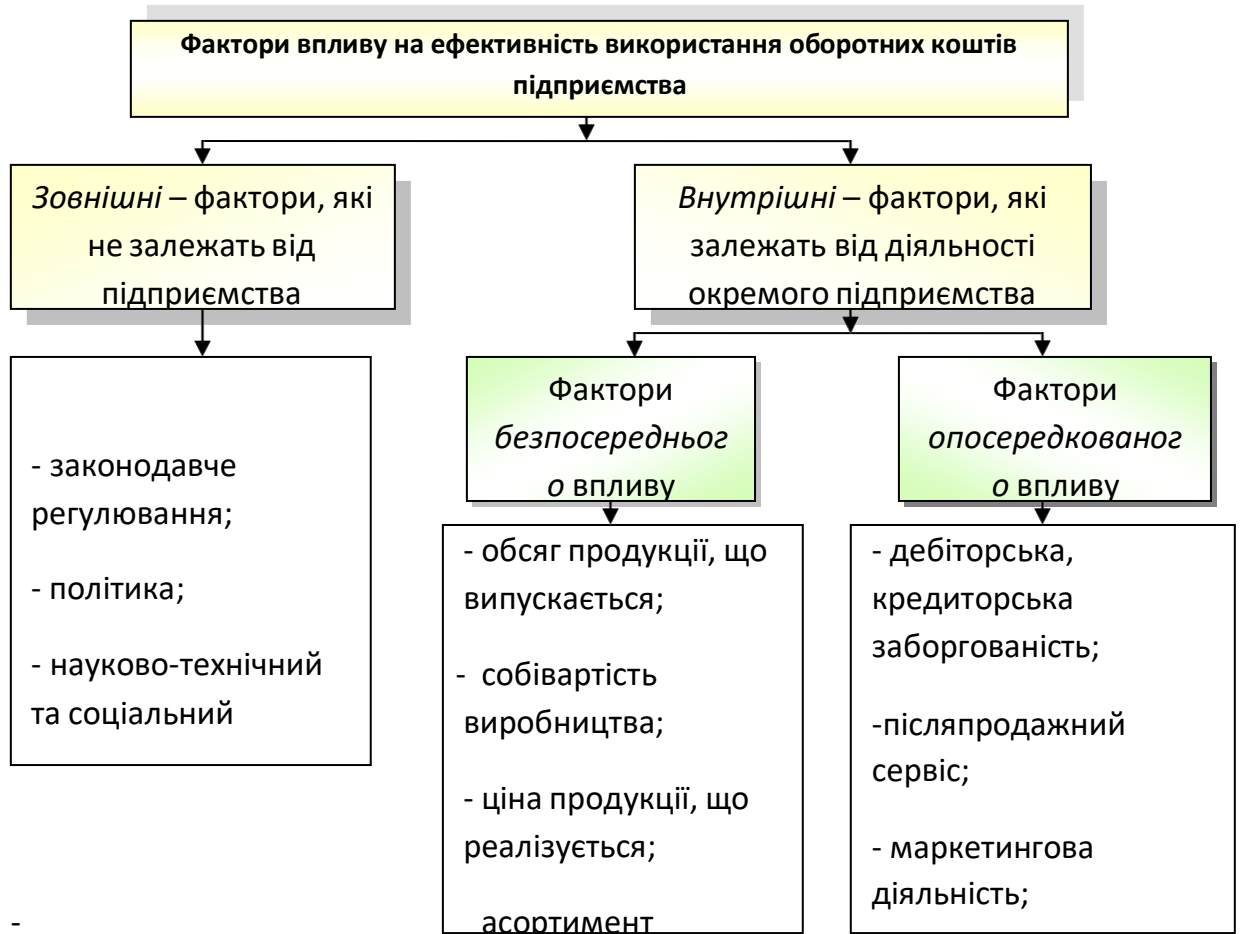

Рис.3.2. Фактори впливу на ефективність використання оборотних коштів підприємства

Також, на нашу думку, ТОВ «Юпітер» має визначити відповідні завдання щодо перебігу стадії обігу продукції, а саме: наближенням споживачів продукції до виробничої інфраструктури; удосконаленням системи розрахунків за відвантажену продукцію; збільшенням обсягу реалізованої продукції внаслідок виконання замовлень за прямими зв'язками, дострокового випуску продукції; ретельним і своєчасним визначенням обсягів відвантаженої продукції за асортиментом, транзитною нормою, відвантаження у строгій відповідності до укладених договорів, тощо.

3.2 Удосконалення системи управління оборотними коштами підприємства

Одним із важливих напрямів підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер» являється удосконалення системи управління оборотними коштами, оскільки в реальних умовах скорочення обсягів оборотних коштів та інші негативні наслідки військової агресії росії та фінансової кризи зумовлюють зміни у фінансовій політиці щодо оборотних коштів, пошук та вибір нових джерел їх фінансування.

Головним завданням управління оборотними коштами є формування їх необхідного обсягу, досягнення оптимального складу, для нормального функціонування підприємства, забезпечення ефективного їх використання у фінансово-господарській діяльності для нормального функціонування суб'єкта господарювання [29,32,33].

Серед причин актуалізації діяльності підприємства щодо системи управління оборотними коштами на підприємстві слід визнати наступні:

- значна частина активів на підприємстві належить оборотним коштам;
- збільшення доходів та зменшення дефіциту грошових коштів свідчить якісний рівень управління оборотними коштами;
- максимізація прибутку та мінімізація комерційних ризиків має ґрунтується на раціональному управлінні оборотними коштами; тощо.

Управління оборотними коштами має ґрунтуватися на принципах побудови системи управління, які визначатимуть умови рівноваги і ефективність системи управління оборотними коштами, а рівень їх реалізації може виступати критерієм якості самої системи (табл.3.1).

Таблиця 1.3

Принципи формування системи управління оборотними коштами підприємства

Принципи системи управління ОК підприємства	раціональне розміщення наявних оборотних коштів за сферами відтворювального процесу на підприємстві
	підтримання мінімального обсягу оборотних коштів, що забезпечує безперервність процесу виробництва і обігу
	поєднання власних та позикових джерел формування та поповнення оборотних коштів залежно від обсягів виробництва
	страхування за рахунок створення фінансових резервів
	контроль за процесами зберігання то товарно-матеріальних цінностей та ефективним використанням оборотних коштів

Як видно з таблиці, система управління оборотними коштами обов'язково включає систематичний контроль за їх збереженням та ефективністю використання у процесі функціонування суб'єкта господарювання. Як відзначалося в першому розділі випускної роботи, оборотний капітал забезпечує формування активів підприємства у вигляді запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів та їх еквівалентів. Так, удосконалення системи управління запасами зводиться до визначення їх оптимального рівня, що дозволяє вивільнити обсяг оборотних коштів із неліквідних засобів з метою підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства. Політика управління дебіторською заборгованістю підприємства, як складова загальної політики управління оборотними активами та його маркетингової політики, спрямована на розширення асортименту та збільшення обсягів реалізації продукції [17]. В системі управління оборотними коштами важливе значення має управління грошовими коштами, оскільки використання сучасних методів обліку, контролю і планування грошових коштів дозволяє визначити, які із підрозділів підприємства генерують найбільші грошові потоки, в які терміни і за якою ціною найбільш доцільно залучати фінанси та які інвестиційні

проекти обирати для вкладення вільних грошових коштів [29].

Отже, система управління оборотними коштами характеризується як цілісна система, яка включає декілька підсистем, а саме управління на кожній стадії кругообігу (формування запасів, виробництва, реалізації), управління складовими елементами оборотних коштів (виробничі запаси, дебіторська заборгованість, готова продукція, грошові кошти), кожна з яких, маючи свою специфіку і інструментарій, поєднана з іншими взаємним впливом на кінцевий результат їх кругообігу. Зміст задач управління за елементами оборотних коштів в систематизованому вигляді наведено в таблиці 3.2.

Як видно з таблиці, перед підприємством визначені завдання управління його оборотними коштами. Враховуючи результати проведеного у другому розділі випускної роботи аналітичного дослідження, вважаємо за необхідне приділити увагу політиці управління дебіторською заборгованістю, яка має на меті мінімізувати загальний її розмір та строки інкасації боргу.

Аналіз структури оборотних коштів ТОВ «Юпітер» показав, що значну вагу займає дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги. Це є негативним моментом в управлінні оборотними коштами підприємства, тому одним з заходів щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів слід визнати удосконалення системи управління його дебіторською заборгованістю.

Здійснюючи виробничо-господарську діяльність, кожен суб'єкт господарювання постійно стикається з потребами у проведенні розрахунків із своїми постачальниками і споживачами, бюджетом, податковими органами. Відвантажуючи вироблену продукцію або надаючи послуги, підприємства, як правило, не отримують оплату негайно, тобто вони кредитують покупців. З огляду на це за час від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежів кошти підприємств відволікаються у дебіторську заборгованість, рівень якої визначається багатьма чинниками: видом продукції, місткістю ринку, ступенем забезпеченості ринку цією продукцією,

умовами договору, прийнятою на підприємстві системою розрахунків. У середньому 80—90% від загального обсягу дебіторської заборгованості на підприємствах припадає на розрахунки з покупцями [2,17].

Таблиця 3.2

**Складові системи управління оборотними коштами ТОВ «Юпітер»
за їх елементами**

<i>Елементи оборотних коштів</i>	<i>Задачі управління</i>
Запаси товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) (виробничі запаси, запаси готової продукції)	Визначення необхідного обсягу фінансових коштів, які авансуються у формування запасів ТМЦ. Мінімізація поточних витрат з обслуговування запасів. Забезпечення своєчасного залучення в господарський оборот надлишкових запасів ТМЦ.
Дебіторська заборгованість	Аналіз дебіторів та виявлення безнадійної заборгованості. Аналіз реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості. Контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Вибір форм розрахунків.
Грошові кошти	Визначення мінімально необхідної потреби в грошових коштах для здійснення поточної господарської діяльності. Обґрунтування діапазону коливань залишку грошових коштів(його мінімального, максимального та оптимального значення).

В сучасних умовах воєнного стану в Україні, проблема управління товарною дебіторською заборгованістю постала особливо гостро, оскільки існує багато проблем щодо несвоєчасних платежів, повернення боргів у неповному обсязі, виникнення сумнівних боргів, щодо. В таких умовах можливі проблеми з дебіторською заборгованістю можуть призвести й до реального банкрутства сучасних підприємств. Тому важливим завданням управління фінансами на підприємстві є ефективне управління товарною дебіторською заборгованістю, яке має бути спрямоване на оптимізацію загального її розміру, забезпечення своєчасної інкасації боргу, а також, за потреби, на реструктуризацію дебіторської заборгованості

Слід відзначити, що під час формування політики управління дебіторською заборгованістю підприємства одним із головних етапів розглядають процес її реструктуризації. Необхідність реструктуризації товарної дебіторської заборгованості може виникнути не лише у разі проведення внутрішньої фінансової санації підприємства-постачальника в час загрози банкрутства, а й при виявленні симптомів легкої кризи, пов'язаної із зниженням рівня абсолютної платоспроможності, виникненням постійної потреби у залученні додаткових позикових коштів для здійснення поточних платежів. Отже, реструктуризація товарної дебіторської заборгованості підприємства є складовою процесу реструктуризації активів і може розглядатися як сукупність заходів, спрямованих на підвищення рівня її ліквідності та прибутковості.

Достатній рівень ліквідності товарної дебіторської заборгованості підприємства характеризується можливістю своєчасної (відповідно до термінів кредитної угоди) або дострокової трансформації у грошову форму без значних фінансових втрат [13,15]. Підвищення рівня прибутковості товарної дебіторської заборгованості пов'язане із забезпеченням зростання доходів (збільшення обсягів реалізації, підвищення ціни реалізації, стягнення штрафних санкцій за несвоєчасні розрахунки) та зменшенням відносних витрат з її обслуговування.

Проведення роботи з реструктуризації товарної дебіторської заборгованості ТОВ «Юпітер» потребує чітко визначеної послідовності дій:

- На першому етапі реструктуризаційного процесу власник або вище керівництво підприємства повинні усвідомити та оцінити наявні або можливі проблеми, зрозуміти необхідність їх розв'язання та виявити бажання зробити це за допомогою реструктуризації активів, в тому числі товарної дебіторської заборгованості. Доведення до підлеглих прийнятих управлінських рішень щодо обсягу та структури товарної дебіторської заборгованості повинно супроводжуватися встановленням кінцевих результатів у кількісному вимірі, тобто цілей, яких необхідно досягти після завершення процесу реструктуризації дебіторської заборгованості. Такими цілями можна вважати: підвищення рівня абсолютної платоспроможності; термінове залучення коштів для інвестиційних потреб; підвищення рівня надійності товарної дебіторської заборгованості тощо.

- Другий етап процесу реструктуризації товарної дебіторської заборгованості пов'язаний із призначенням відповідальної особи або керівника групи спеціалістів (залежно від розмірів підприємства та обсягів дебіторської заборгованості). Відповідальна особа повинна мати безпосередній зв'язок із фінансовою роботою на підприємстві, а члени команди спеціалістів можуть належати й до інших підрозділів, крім фінансового (наприклад: відділ збуту, бухгалтерія). До команди на тимчасових засадах можуть залучатися зовнішні консультанти, які привносять свій досвід у здійснення реструктуризації товарної дебіторської заборгованості.

- Третій етап реструктуризації товарної дебіторської заборгованості — проведення поглибленого її дослідження. Основним завданням на цьому етапі є оцінка рівня й складу товарної дебіторської заборгованості підприємства, а також ефективності інвестованих у неї фінансових ресурсів.

- На четвертому етапі робіт з реструктуризації товарної

дебіторської заборгованості розробляються заходи щодо підвищення її ліквідності, що вимагає оцінки доцільності застосування можливих форм рефінансування дебіторської заборгованості.

Формування системи управління оборотними коштами підприємства передбачає виокремлення керуючої і керованої підсистеми, що відображається у суб'єктах та об'єктах управління. До об'єктів управління відноситься безпосередньо елементи оборотного капіталу (виробничі запаси, грошові кошти тощо), джерела формування оборотних коштів (власні і позикові), а також сукупність економічних відносин під час здійснення процесі кругообігу капіталу [3,10]. У керуючій підсистемі розрізняються відповідні суб'єкти управління: служби й органи управління, що використовують специфічні методи цілеспрямованого впливу на оборотний капітал суб'єкта господарювання. При цьому, їм властиві і єдині прийоми і способи управління, характерні для управлінської діяльності в цілому, які є складовими механізму управління ними. Отже, організація управління оборотними коштами підприємства має стати забезпечуючим елементом створення необхідних умов для ефективного його функціонування і розвитку, що вимагає формуванням структури управління, гнучкої до усіх змін у виробництві і збуті продукції, до впливу науково-технічного прогресу.

Отже, з метою підвищення рівня прибутковості товарної дебіторської заборгованості ТОВ «Юпітер» необхідно розглядати шляхи зменшення явних та неявних витрат, пов'язаних із наданням кредиту. Явні або вимушені витрати щодо товарної дебіторської заборгованості виступають у трьох формах:

- 1) віддача від дебіторської заборгованості, що встановлюється кредитором;
- 2) втрати від безнадійних боргів;
- 3) втрати, пов'язані з організацією та обслуговуванням кредиту.

Таким чином, використання резервів підвищення ефективності функціонування оборотних коштів в процесі діяльності підприємства

сприятиме забезпеченню безперервності та ритмічності його виробничо-господарської діяльності, фінансової стійкості, платоспроможності й прибутковості в складних умовах повоєнного відновлення вітчизняної економіки.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1 Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів виробництва, аналіз умов праці й характеристика шкідливих і небезпечних факторів на підприємстві

Охорона праці — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Мета впровадження системи управління охороною праці — це всебічне сприяння виконанню вимог, які повністю ліквідують, нейтралізують або знижують до допустимих норм вплив на працюючих небезпечних та шкідливих факторів виробничого середовища, забезпечують усунення джерел небезпеки, ізолювання від них персоналу, використання засобів, що усувають небезпечні ситуації та підвищують технічну безпеку, створюють надійні санітарно-гігієнічні та ергономічні умови.

Система управління охороною праці ТОВ «Юпітер» передбачає:

- створення роботодавцем відповідних служб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці;
- досягнення встановлених нормативів з охорони праці шляхом впровадження прогресивних технологій, додержання вимог при проектуванні, будівництві та реконструкції підприємств, об'єктів і засобів виробництва;
- проведення лабораторних досліджень умов праці, атестації робочих місць на відповідність нормативним актам про охорону праці та надання пільг і компенсацій за результатами їх проведення;
- проведення обов'язкових медичних оглядів певних категорій працівників, навчання з питань охорони праці з метою попередження виробничого травматизму;

- усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, здійснення їх розслідування й обліку та ін.

Норми з техніки безпеки ТОВ «Юпітер» містять обов'язкові вимоги, яким повинно відповідати підприємство в цілому, виробничі приміщення, усі види обладнання і технологічні процеси з точки зору безпеки праці, попередження травматизму. Цими нормами передбачається встановлення різних огорожень, захисних пристроїв, проведення профілактичних випробувань, дистанційне управління, видача спеціальних індивідуальних засобів захисту.

Шкідливий виробничий фактор - виробничий фактор, вплив якого на працюючого у визначених умовах призведе до захворювання, зниження працездатності (ДСТ 12.0.002 - 80). У залежності від рівня і тривалості впливу шкідливий виробничий фактор може стати небезпечним.

Небезпечний виробничий фактор - виробничий фактор, вплив якого на працюючого у визначених умовах приведе до травми або до іншого раптового погіршення здоров'я (ДСТ 12.0.002 -80). До різкого погіршення здоров'я можна віднести отруєння, опромінення, тепловий удар та інші.

Серед елементів умов праці ТОВ «Юпітер», що виступають у ролі небезпечних і шкідливих виробничих факторів є :

- несприятливі метеорологічні умови;
- недостатня вентиляція приміщення;
- недостатня освітленість робочої зони;
- небезпека ураження електричним струмом;
- підвищений рівень іонізуючих випромінювань у робочій зоні;
- психофізіологічні чинники;
- пожежна і вибухова безпека.

Небезпечні фактори, які впливають на умови праці робітників приведені у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

**Небезпечні фактори, які впливають на умови праці
працівників**

Елементи умов праці	Характеристика умов
Склад повітря	Запилення
Ступінь повітряного середовища	Шум
Метеорологічні умови (мікроклімат)	Температура повітря Вологість повітря Швидкість руху повітря
Освітленість	Природна освітленість Штучна освітленість
Санітарно-гігієнічні фактори	Забезпечення нормальних гігієнічних умов Забезпечення виробничої площиною
Психофізичні фактори	Режим праці та відпочинку Монотонність праці
Естетичні фактори	Естетичне оформлення робочих місць

Розглянемо небезпечні фактори, які присутні на об'єкті дослідження: метеорологічні умови, вентиляція, освітлення, шум, іонізуючих випромінювання, психофізіологічні чинники, робота за ПК.

Мікроклімат виробничих помешкань і стан повітряного середовища в робочій зоні - головні чинники, що визначають умови праці. Основні параметри метеорологічних умов - температура, швидкість руху і запиленість повітря, барометричний тиск впливають на теплообмін і загальний стан організму людини.

Відносна вологість характеризує вологість повітря при визначеній температурі. Вологість повітря впливає на теплообмін в організмі людини, в

основному, на віддачу тепла випаром. Середній рівень відносної вологості 40-60% відповідає умовам метеорологічного комфорту при спокої або при дуже легкій фізичній роботі.

У виробничих приміщеннях внаслідок надходження тепла від устаткування, нагрітих матеріалів та речовин, людей температура повітря як в теплий, так і в холодний періоди року, зазвичай, вище температури зовнішнього повітря. Середній тиск повітря в приміщенні практично дорівнює тиску зовнішнього повітря, однак рівність тисків спостерігається в певній горизонтальній площині, що знаходиться приблизно посередині висоти приміщення і називається площиною рівних тисків. Загально-обмінна вентиляція підтримує нормальне повітряне середовище у всьому об'ємі робочої зони. За допомогою місцевої вентиляції шкідливі виділення вилучаються або розчиняються шляхом припливу чистого повітря безпосередньо у місцях їх утворення. Комбінована вентиляція поєднує загально-обмінну та місцеву.

У силу прямої діяльності людини з роботою мозку освітлення робить істотний вплив на центральну нервову систему, що керує всією життєдіяльністю людини. Раціональне освітлення сприяє підвищенню продуктивності і безпеки праці, збереженню здоров'я працівників. При недостатньому освітленні знижується темп роботи внаслідок сильної напруги очей. Якщо ж освітлення надмірно, це призводить до подразнення сітківки очей і, отже, до росту кількості захворювань очей.

Шум негативно впливає на нервову систему або ушкоджує слуховий апарат. У умовах шуму підвищується кров'яний тиск, спостерігається підвищена дратівливість, що приводить до зниження фізичної працездатності, притупленню уваги. Шум погіршує умови праці роблячи шкідливу дію на організм людини. Працюючі в умовах тривалого шумового впливу випробовують дратівливість, головні болі, запаморочення, зниження пам'яті, підвищену стомлюваність, зниження апетиту, болю у вухах і т.д.

Джерелами шуму у ТОВ «Юпітер» є різні приводні механізми

(дисків, CDROM), друкуючі пристрої, вентилятори і кондиціонери. Припустимі характеристики виробничого шуму визначені по ГОСТ 12.1.003-83, ССБП, “Шум. Загальні вимоги безпеки”. Нормованими параметрами шуму є рівні звукового тиску в октавних смугах частот (граничні спектри) і рівні шуму.

Іонізуюче випромінювання - будь-яке випромінювання, взаємодія якого із середовищем приводить до утворення електричних зарядів різних знаків. По своїй природі іонізуючі випромінювання можуть бути корпускулярними (альфа, бета, нейтронне), або електромагнітними (гама, рентгенівське, космічне).

Систематичний вплив електромагнітних полів на працюючих, із рівнями, що перевищують припустимі, призводить до порушення стану їхнього здоров'я. При цьому можуть виникати порушення в нервовій, серцево-судинній, ендокринній і інших системах організму людини.

Шкідливі і небезпечні психофізіологічні виробничі чинники по характеру дії поділяються на фізичні і нервово-психічні перевантаження, що можуть привести до стомлення і перевтоми людини. При експлуатації ЕОМ можуть виникнути негативні явища в організмі людини. Розлади, що виникають у результаті постійного виконання повторюваних дій, стосуються службовців, що використовують у своїй роботі клавіатуру. При цьому виникає синдром тунельного зап'ястя, що викликає розпухання сухожилля і супроводжується постійним болем при виконанні будь-яких дій, навіть не зв'язаних безпосередньо з професійною діяльністю.

Проектування робочих місць, постачених відеотерміналами, ставиться до числа важливих проблем ергономічного проектування в області обчислювальної техніки.

Робоче місце й взаємне розташування всіх його елементів повинне відповідати антропометричним, фізичним і психологічним вимогам. Велике значення має також характер роботи. Зокрема, при організації робочого місця економіста повинні бути дотримані наступні основні умови:

оптимальне розміщення встаткування, що входить до складу робочого місця й достатній робочий простір, що дозволяє здійснювати всі необхідні рухи й переміщення.

4.2 Аналіз матеріального збитку від виробничого травматизму.

Витратина заходи щодо охорони праці

Власник підприємства зобов'язаний інформувати працівників про стан охорони праці, причин нещасних випадків і професійних захворювань та про заходи, яких вжито для їх усунення та для забезпечення умов праці на рівні нормативних вимог.

З метою аналізу причин виробничого травматизму застосовують такі методи: статистичний(груповий), топографічний, монографічний, економічний, експертний. Для оцінки рівня травматизму у ТОВ «Юпітер» розрахуємо показники його частоти та тяжкості за 2021 р.:

Показник частоти травматизму:

$$Пчт = A \times 1000 / T, \quad (4.1)$$

де *Пчт* - показник частоти травматизму,

A – кількість випадків травматизму за певний період ,

T – середньоспискова чисельність працівників

$$Пчт = 1 \times 1000 / 65 = 15,4$$

Показник тяжкості травматизму:

$$Птт = Д / A, \quad (4.2)$$

де *Птт* – показник тяжкості травматизму,

Д – кількість днів непрацездатності,

A – кількість випадків травматизму за певний період

$$Птт = 18 / 1 = 18$$

Показник непрацездатності – це число людино/днів непрацездатності, що припадає на 1000 працівників:

$$P_{нт} = 1000 \times D/T \quad (4.3)$$

$$P_{нт} = 1000 \times 18 / 65 = 27,8$$

Особам, які працюють на комп'ютері забороняється:

- торкатися обірваних та оголених електричних проводів;
- користуватися пошкодженими розетками та вилками;
- працювати на комп'ютерах, монітори яких розташовані один

проти одного в межах кімнати (приміщення).

При роботі з текстом, інформацією рекомендується працювати на світлому (білому) фоні чорними знаками. Особи, які працюють на комп'ютері, повинні виконувати фізичні вправи та дотримуватися слідуєчого режиму праці:

- при введенні даних, читанні інформації з екрану безперервна тривалість роботи не повинна перевищувати 4-х годин при 8-годинному робочому дні;
- через кожну годину роботи необхідно робити перерву на 5-10 хвилин, а через 2 години - 15 хвилин;
- перерви використовувати для здорового та фізичного розвантаження.

Невиконання вимог діючої інструкції є порушенням трудової дисципліни, а винуватці несуть відповідальність, згідно діючих Правил та положень.

У ТОВ «Юпітер» в попередньому році проведено такі заходи щодо усунення шкідливих факторів, що впливають на роботу працівників :

- проведено профілактичне обслуговування обладнання;
- відрегламентовано правила внутрішньо змінних режимів праці і відпочинку при роботі з ЕОМ;
- придбано і встановлено 4 кондиціонера.

На ці та інші заходи підприємство витратило 78400,0 грн. (кондиціонери - 67800 грн., віконні штори- 3400 грн. , засоби індивідуального захисту очей- 1200 грн.).

4.3 Гігієна праці та виробнича санітарія, організація раціонального освітлення робочих місць на підприємстві

Гігієна праці – галузь профілактичної медицини, яка розробляє наукові основи і практичні заходи до забезпечення покращення виробничих умов з метою збереження здоров'я працівників, високого рівні працездатності, запобігання виникненню травматизму, професійних захворювань та інших негативних наслідків, які можуть бути виникнути у трудовій діяльності людини. Виробнича санітарія – це комплекс заходів, спрямованих на оздоровлення умов праці робітників, усуненню негативних діючих на стан здоров'я шкідливих факторів і попередження професійних захворювань, що сприяє підвищенню продуктивності праці і якості продукції.

Санітарно-профілактична робота проводиться за єдиним комплексним планом разом з адміністрацією, службою охорони праці.

Стан освітлення виробничо – господарських приміщень відіграє важливу роль і для попередження виробничих травм. Штучне освітлення передбачається у всіх приміщеннях, де недостатньо природного світла, а також для освітлення приміщень в темний період доби. При організації штучного освітлення необхідно забезпечити сприятливі гігієнічні умови для здорової роботи і одночасно врахувати економічні показники.

Штучне освітлення в приміщеннях з робочими місцями, обладнаними ЕОМ та ПЕОМ, має здійснюватись системою загального рівномірного освітлення. У виробничих та адміністративно-громадських приміщеннях, у разі переважної роботи з документами, допускається застосування системи комбінованого освітлення (крім системи загального освітлення додатково встановлюються світильники місцевого освітлення).

Зазначення освітлення освітленості на поверхні робочого столу в зоні розміщення документів має становити 300-500 лк. Якщо ці значення освітленості неможливо забезпечити системою загального освітлення, допускається використовувати місцева освітлення. При цьому

світильники місцевого освітлення слід встановлювати таким чином, щоб не створювати бликів на поверхні екрана, а освітленість екрана має не перевищувати 300 лк.

Світильники місцевого освітлення повинні мати просвічуючий відбивач із захисним кутом, не меншим ніж 40 град.

Як джерела світла в разі штучного освітлення мають застосовуватись переважно люмінісцентні лампи типу ЛБ. У разі влаштування відбитого освітлення у виробничих та адміністративно-громадських приміщеннях допускається застосування металогалогенних ламп потужністю 250 Вт. Допускається застосування ламп розжарювання у світильниках місцевого освітлення.

Річні витрати на закупівлю електроламп $V_{ел.л.}$, розраховуються за формулою:

$$V_{ел.л.} = N \times Ц, \text{ грн.}, \quad (4.4)$$

де N – кількість закуплених електролам, шт.; $Ц$ – ціна за одну електролампу, грн.

$$V_{ел.л.} = 40 \times 10,60 + 35 \times 10,80 + 8 \times 20,10 = 943,8 \text{ грн.}$$

Річні витрати на закупівлю розеток V_r , грн. розраховуються за формулою:

$$V_r = N \times Ц, \text{ грн.}, \quad (4.5)$$

$$V_r = 10 \times 23,50 = 235,0 \text{ грн.}$$

Річні витрати на закупівлю світильників $V_{св.}$, грн. розраховуються за формулою:

$$V_{св.} = N \times Ц, \text{ грн.}, \quad (4.6)$$

$$V_{св.} = 6 \times 280 = 1680,0 \text{ грн.}$$

Всього за 2021 рік ТОВ «Юпітер» на придбання цих засобів витратило 3658,грн. і на споживання електроенергії 65670,0 тис.грн.

4.4. Протипожежний захист

Система протипожежного захисту – це сукупність організаційних заходів, а також технічних засобів, спрямованих на запобігання впливу на людей небезпечних факторів пожежі та обмеження матеріальних збитків від неї.

Попередження розповсюдження пожеж, в основному визначається безпекою будівлі та споруд і забезпечується: правильним вибором необхідного ступеня вогнестійкості будівельних конструкцій; правильними об'ємно-планувальними рішеннями будівель та споруд; розташування приміщень та виробництв з урахуванням вимог пожежної безпеки; встановленням протипожежних перешкод в будівлях, системах вентиляції, паливних та кабельних комунікаціях; обмеженням витікання та розтікання горючих рідин при пожежі; улаштуванням проти димного захисту; проектуванням шляхів евакуації; заходами щодо успішного розгортання тактичних дій по гасінню пожежі.

Забезпечення пожежної безпеки – невід'ємна частина державної діяльності щодо охорони життя та здоров'я людей, національного багатства та навколишнього середовища. Керівник підприємства зобов'язаний :

- розробляти комплексні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки;
- відповідно до нормативних актів з пожежної безпеки розробляти і затверджувати положення, інструкції, інші нормативні акти, що діють в межах підприємства, здійснювати постійний контроль за їх додержанням;
- забезпечувати додержання протипожежних вимог приписів і постанов органів державного пожежного нагляду.
- організовувати навчання працівників правилам пожежної безпеки та пропаганду заходів щодо їх забезпечення;
- утримувати в справному стані засоби протипожежного захисту і зв'язку, пожежну техніку, обладнання та інвентар, не допускати їх

використання не за призначенням;

- створювати у разі потреби відповідно до встановленого порядку підрозділи пожежної охорони та необхідну для їх функціонування матеріально-технічну базу;

- проводити службові розслідування випадків пожеж.

З метою організації пожежної охорони ТОВ «Юпітер» придбало 3 порошкових вогнегасників, вартість яких становить 1200 грн. за шт.

$$3 \times 1200 = 3600 \text{ грн.}$$

Протипожежний захист представлений у вигляді системи сповіщення (виявлення пожежі), підручними засобами гасіння та ,безпосередньо, системою пожежогасіння.

Для поліпшення стану охорони праці на ТОВ «Юпітер» можна запропонувати збільшити кількість освітлювальних приладів, або збільшити потужність існуючих.

На підприємстві проводяться заходи щодо запобігання можливості виникнення пожежі, шляхом організації технологічних, режимних та експлуатаційних заходів; постійно удосконалюється вогнестійкість будівлі; захищаються шляхи евакуації працівників.

ВИСНОВКИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено теоретичні аспекти формування і використання оборотних коштів промислового підприємства, а саме визначено поняття та структуру оборотних коштів та їх роль в діяльності підприємства, джерела формування оборотних коштів підприємства, показники ефективності використання оборотних коштів, та інформаційне забезпечення і задачі аналізу оборотних коштів.

Провідна роль у складі джерел формування покладена на власні оборотні кошти, тому що вони створюють умови для майнової й оперативної самостійності організації, такої необхідної для рентабельної підприємницької діяльності. Власні оборотні кошти свідчать про ступінь фінансової стійкості підприємства, його становище на фінансовому ринку.

Оборотні кошти - це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції.

Виявлено, що для багатьох підприємств негативним фактором в процесі їх функціонування є нестача оборотних коштів, яка супроводжується низьким рівнем їх використання.

У другому розділі проведено аналіз виробничо-господарської діяльності ТОВ «Юпітер», аналіз складу і структури оборотних коштів, та аналіз ефективності їх використання. Результати дослідження свідчать, що в структурі майна підприємства оборотні активи займають велику питому вагу, проте на за досліджуваний період їх величина скоротилась на 450,6 тис.грн. порівняно з попереднім періодом. Як видно з розрахунків, найбільшу частку в формування оборотних активів підприємства займає дебіторська заборгованість – 83,39%. підприємство у 2021 році здійснило значне скорочення оборотних активів, а саме зменшилася кількість запасів на 57,2 тис. грн. або на 16,63%, кількість грошових коштів та їх еквівалентів на 138,2

тис. грн. або на 92,01%, зменшення дебіторської заборгованості на 235,2 тис.грн. або на 8,94%. В свою чергу в складі оборотних активів у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшилась кількість дебіторської заборгованості за товари і послуги на 235,2 тис. грн. або на 8,94%.

В процесі аналізу ефективності використання оборотних коштів на підприємстві ТОВ «Юпітер» було досліджено, що в 2021 році порівняно з попереднім періодом, матеріальні запаси скоротилися, що зумовило зменшення коефіцієнту оборотності запасів на 0,54 п.п., що є негативної динамікою.

Стан розрахункової дисципліни у ТОВ «Юпітер» характеризується наявністю дебіторської заборгованості, що має суттєвий вплив на стійкість фінансового стану підприємства. Тому виявлення розмірів і динаміку невиправданої заборгованості, причини її виникнення або зростання необхідно досить ґрунтовно аналізувати. В 2021 році порівняно з попереднім періодом коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився на 0,6 п.п.

Оборотність оборотних коштів ТОВ «Юпітер» у 2021 році скоротилася на 21 день, що зумовило додаткове залучення капіталу в сумі 526,1 тис.грн. Отже, ефективність використання оборотних коштів підприємства є на низькому рівні, динаміка відповідних показників має негативну тенденцію. Тому важливими є пошук шляхів підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер» та впровадження їх у діяльність, як важливої передумови його функціонування і розвитку в майбутньому.

У третьому розділі були розглянуті напрями удосконалення формування і підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер». Дослідження внутрішніх резервів підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер» показало, що підприємство може суттєво впливати та використовувати у своїй виробничо-господарській діяльності. Серед них визначено: удосконалення системи нормування матеріальних оборотних активів; використання налагоджених господарських

зв'язків; удосконалення систем розрахунків; систематичний контроль за оборотністю коштів у розрахунках, тощо

Також визначено, що одним із важливих напрямів підвищення ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Юпітер» являється удосконалення системи управління оборотними коштами, оскільки в реальних умовах скорочення обсягів оборотних коштів та інші негативні наслідки військової агресії росії та фінансової кризи зумовлюють зміни у фінансовій політиці щодо оборотних коштів, пошук та вибір нових джерел їх фінансування. Встановлено завдання, які є важливими для кожного складового елемента системи управління оборотними коштами ТОВ

«Юпітер».

В складних умовах воєнного стану в Україні, проблема управління товарною дебіторською заборгованістю постала особливо гостро, оскільки існує багато ризиків щодо несвоєчасних платежів, повернення боргів у неповному обсязі, виникнення сумнівних боргів, щодо. Запропоновано систему послідовності дій щодо реструктуризації товарної дебіторської заборгованості ТОВ «Юпітер», що сприятиме підвищенню рівня ліквідності та прибутковості.

У четвертому розділі були розглянуті питання охорони праці на ТОВ «Юпітер», а саме: визначено загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів виробництва на підприємстві, методи аналізу виробничого травматизму і профзахворюваності на підприємстві, витрати на заходи щодо покращення умов праці і виробничої санітарії, та заходи протипожежного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев І. В. Поняття «оборотних активів» підприємства як економічної категорії. *Економічний простір*. 2010. № 42. С. 133–137.
2. Азаренкова Г. М., Журавель Т.М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни. 3-є вид., випр.. і доп. К.: Знання-Прес, 2016. 287 с.
3. Бригхем Е.Ф. Основи фінансового менеджменту. - К.: "Молодь", 2000.- 323с.
4. Бетехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства . *Бізнес-навігатор*. 2009. № 1 (16). С.74–77. 3
5. Бечко В. П. До питання щодо економічної сутності оборотних засобів. *Інноваційна економіка*. 2010. № 4 (18). С. 98–102.
6. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005. 592 с.
7. Гаватюк Л. С. Шляхи підвищення рівня прибутковості вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 363-367
8. Гаватюк Л, Пілат А. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету Економічні науки*. 2022, № 1.С.189-194
9. Господарський кодекс України : за станом на 01.01.2013 р. / Верховна рада України // Офіційний вісник України. Офіц. вид. К., 2003. № 11. С. 303.
10. Дропа Я. Б. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Я. Б. Дропа ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2006. – 20 с.
11. Дубровська Є. Дослідження теоретичних основ щодо сутності поняття «оборотні кошти». *Вісник Хмельницького національного університету Економічні науки*. 2009, № 1.С.128-132

12. Ізмайлова Н. В. Управління оборотними активами підприємств : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Н. В. Ізмайлова ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. – К., 2009. – 20 с.
13. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – Вид. 2-е, переробл. і допов. – Київ : Знання, 2005. – 485 с.
14. Лисьонкова Н., Захарчук В. Підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2018. №5(10). С.354-357
15. Лук'яненко І.О. Методичні підходи до управління обіговими коштами підприємства . *Економіка розвитку*. 2017. № 4. С. 86 – 88.
16. Максимович Ю, Ващенко Н. Чинники формування та ефективності використання потенціалу оборотних активів підприємства. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 330–335
17. Міщук Є.В. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти *.Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 54-57
18. Мордань Є. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, 2019. №9. С.24-28
19. Олійник Т., Ігнат'єва М. Характеристика основних джерел фінансування оборотних коштів підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30 (69). № 5, 2019 .С.45-52
19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 / Мінфін України // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К., 2013. № 19. С. 97.
20. Партин Г.О., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посібник. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. 265 с.
21. Пеняк Ю. С. Формування та ефективність використання оборотних

- засобів сільськогосподарських підприємств : автореф. дис канд. екон. наук : 08.00.04 / Ю. С. Пеняк ; Харк. нац. аграр. ун-т . Х., 2010. 20 с.
22. Поважний О. С. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» *Економічний простір*. 2008. №12/2. С. 41–52.
23. Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В. Фінансове планування і управління на підприємствах. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2017. 432 с.
25. Соляник Л. Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во НГУ, 2019. 239 с
26. Филипенко О.М. Систематизація джерел фінансування оборотних активів підприємств торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 2. С. 105–113.
27. Офіційний сайт державного комітету служби статистики України. Електрон. дані. Київ : Державний комітет служби статистики України, 2022. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
28. Сунцова О.О. Місцеві фінанси : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 488 с
29. Титенко Л. В. Удосконалення механізму управління оборотними активами підприємства. *Тези II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Соціально-економічні проблеми сучасності»*, м. Маріуполь, 15 червня 2018 р. С. 107–111.
30. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : Монографія О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2014. 268 с.
31. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2002. - 460 с., іл.
32. Хаустова І. Актуальні проблеми управління оборотними активами підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»* 2018 . № 19(1295). С.64-67

33. Чмихун Д. І. Політика управління оборотними активами.
Економічні студії. 2016. № 1 (9). С. 115–120